

T. C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YAŞAYAN TARİH YETİŞKİNLERİMİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet TEMİR

TOKAT

Temmuz, 2015

T. C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YAŞAYAN TARİH YETİŞKİNLERİMİZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet TEMİR

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İsa TAK

TOKAT

Temmuz, 2015

YAŞAYAN TARİH YETİŞKİNLERİMİZ

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 09/07/2015

Jüri Üyeleri (Unvanı - Adı - Soyadı)

İmzası

Başkan: Doç.Dr. Asım ÇOBAN

Üye: Yrd.Doç.Dr. Emel TÜZEL

Üye: Yrd.Doç.Dr. İsa TAK(Danışman)

Bu tez Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 10/07/2015 tarih ve 23/12 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdür Vek.:

Mühür

İmza

T. C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplandığını, hazırlandığı ve raporlaştırıldığını, iş bu tez çalışmasını "intihali engelleme" programından taradığımı bana ait olmayan tüm bilgi, veri, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 01/07/2015

Mehmet TEMİR

TEŐEKKÜR

Çalıőmam boyunca benden her türlü yardım ve desteğini esirgemeyen danıőmanım Yrd. Doç. Dr. İsa TAK' a,

Tez konusunun belirlenmesinde ve tez sürecinde bana yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç.Dr. Nail YILDIRIM'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Akademik anlamda bana sürekli yardım eden, değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaőan, sabır ve hoőgörüyle yaklaőan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Emel TÜZEL'e ve Yrd. Doç. Dr. Yasin GÖKBULUT'a teőekkürlerimi sunarım.

Tez çalıőmalarım sırasında değerli fikirleri ile çalıőmama destek olan ve yardımlarını esirgemeyen, çok değerli arkadaşlarım Arő. Gör. Tuğba KOCADAğ'a ve Arő. Gör. Murat AKDAğ'a teőekkürlerimi sunarım.

Bana her fırsatta yardımlarını esirgemeyen canım yeğenlerim Ayhan TEMİR'e ve Metehan BALCI'ya teőekkürlerimi sunarım.

Tez çalıőmam süresince bana sürekli destek olan aileme sonsuz teőekkür ederim.

ÖZET

YAŞAYAN TARİH YETİŞKİNLERİMİZ

Mehmet TEMİR

Yüksek Lisans, İlköğretim AnaBilim Dalı ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. İsa TAK

Temmuz 2015, xi+78 sayfa

Tarih, bir milletin varlığını koruması için gerekli bilgileri taşıyan bir araçtır. Birey ve toplumlar, geçmişte yaşadıkları sayesinde geleceğe adım atmaktadırlar. Bugün bir milletin sahip olduğu tüm değerler sistemi ve milli kültür faktörleri geçmişten kalan miraslardır. Sonuç olarak, tarih, milletlerin kültürleri, milli ve manevi tüm değerleri nesilden nesile aktarır, geçmişin olaylarıyla geleceği yönlendiren bir bilim dalıdır. Bu nedenle tarih milletler için çok önemlidir. Geçmişte yaşanan olay ve olguların doğru kaydedilmesi ve doğru aktarılması tarih bilimi için önemlidir. Bu nedenle tarihin önemi kadar doğruluğu da ayrı önem taşımaktadır. Bunun için geliştirilen çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu çalışma, yaşayan tarih yetişkinlerimizin önemini vurgulamaktadır.

Bu araştırma, yetmiş yaşın üzerindeki insanların yakın tarih konusundaki bildiklerinin analiz edilmesi amacı ile yapılmıştır. 70 yaş veya daha yaşlı toplam 40 kişiyle görüşülmüş ve alınan geri bildirimler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme için, veriler Microsoft Excel ortamına aktarılmış ve IBM SPSS (Versiyon 17) programı kullanılarak analizler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın sonucunda elde edilen veriler ışığında tarihin doğru öğretilmesi amacıyla tarih öğretiminin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur. Sunulan öneriler içerisinde tarihi gençlere ve yeni nesillere aktarırken, zamanın tanıklıklarının

görüş ve anlatımlarının önemi vurgulanmıştır. Siyasi ve teknolojik gelişmelerden tarihe tanıklık etmiş olanların, hafızalarının nasıl şekillendiği konusunda bir sonuca varmak ve hatıraların tarihe kazındığı metodoloji faktörünü saptamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, tarih öğretimi, yakın tarih, sözlü tarih, anı.

ABSTRACT**LIVING HISTORY OUR ELDERS**

Mehmet TEMİR

Post Graduate, Department of Primary Education and Social Sciences Teacher Training
Department

Thesis Advisor : Assistant Professor İsa TAK

July 2015, xi+78 pages

History is an instrument which is essential to save the existence of a nation. Individuals and societies step into the future thanks to their past experiences. Today, the system of values and national culture factors that a nation has are inheritances from the past. As a result, history is a scientific discipline that transfers the national cultures and moral values from generation to generation and (which) directs the future through the past events. That's why history is very important for history to record and transfer the past events and phenomena correctly. There are various methods which have been developed for this.

This study emphasizes the importance of living historic elders. This study has been done to analyze what people over 70 know about recent history. Totally 40 people at or over 70 were interviewed and the feedbacks have been assessed. For this assessment, data were transferred into Microsoft Excel and they were analyzed and evaluated by using IBM SPSS (Version 17) programme.

Proposals have been made to improve history education in the lights of outputs acquired as a result of the study in order to teach history correctly. In the presented proposals the significance of the views and explanations of the witnesses of time were emphasized while conveying history to the youth and young generations. Reaching at a

conclusion on how the minds of those, who witness political and technical developments of the history are shaped and finding out methodological factors, which stick memories into history have been aimed.

Key words: History, history education, memory, oral history, recent history.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
Tarihin Tanımı	6
Tarihin Konusu.....	10
Tarih Yazımının Çeşitleri.....	12
Tarihin Kaynakları	16
Sözlü Kaynaklar	18
Yazılı Kaynaklar.....	21
Tarih Öğretimi	24
Tarih Öğretiminin Amaçları	28
Tarih Öğretiminde Güncel Yaklaşımlar	31
Tarihten Günümüze Yaşayan Tarih Göstergeleri	36
Kitabeler	37
Siyasetnameler.....	37
Vakanüvistler.....	38
Destanlar	39

BÖLÜM III.....	41
YÖNTEM	41
Araştırmanın Modeli	41
Çalışma Grubu	42
Veri Toplama Araçları	43
Verilerin Toplanması	44
Verilerin Analizi.....	44
BÖLÜM IV.....	46
BULGULAR.....	46
Yetişkin İnsanların Tarihi Öğrenme Kaynakları Nelerdir?.....	48
Yetişkin İnsanlara Göre Yaşadığı Dönemin Tarihi Hakkında Akıllarında Kalan Kalıcı Olaylar Nelerdir?.....	49
70 Yaş ve Üstü Yaşayan Kişilerin Kore Çıkarması Hakkında Bildikleri, Kanaatleri ve Çıkarmaya İlişkin Görüşleri	50
27 Mayıs 1960 Darbesi Hakkında Hatırlananlar	53
12 Mart 1971 Muhtırası Hakkında Hatırlananlar	55
1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Hakkında Hatırlananlar	56
12 Eylül 1980 Darbesi Hakkında Hatırlananlar	59
2 Ağustos 1990 Körfez Savaşıyla Hakkında Hatırlananlar	60
Yakın Tarihimize 1950’den Günümüze Hatırlananlar	62
Yetişkin İnsanların Tarihi Olaylara Bağlı Olarak Ülkenin Geleceği Hakkında Düşüncelerinin Yönü (Olumlu-Olumsuz) Nasıldır?	63
1950’den Günümüze Sosyal Anlamda Yaşanan Değişimler.....	64
Tarihi Olaylara Bağlı Olarak Ülkenin Geleceği Hakkında Düşüncelerinizin Yönü (Olumlu-Olumsuz) Nasıldır?	65
BÖLÜM V	67
SONUÇ	67
BÖLÜM VI.....	69
ÖNERİLER.....	69
KAYNAKÇA.....	71
EK 1.....	78

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Tarih Anlatım Teknikleri ve Kapsamı.....	16
Tablo 2. Tokat İli Genel Nüfus (Cinsiyet ve Yaş, 2013).....	42
Tablo 3. Yetişkinlere Ait Kişisel Özellikler.....	43
Tablo 4. Araştırmaya Katılan Katılımcılar ve Katkı Oranları.....	47
Tablo 5. Tarihi Olayları nerelerden öğreniyorsunuz?.....	49
Tablo 6. 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?.....	51
Tablo7. 27 Mayıs 1960 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?.....	54
Tablo 8. 12 Mart 1971 Muhtırasından aklınızda neler kaldı?.....	56
Tablo 9. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında neler hatırlıyorsunuz?.....	58
Tablo10.12 Eylül 1980 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?.....	60
Tablo11. 2 Ağustos 1990 Körfez Savaşıyla ilgili aklınızda kalanlar nelerdir?.....	61
Tablo12.Yakın tarihimizde 1950'den günümüze başka neler aklınızda kaldı?.....	63
Tablo13.1950'den günümüze hayatınızda var olan değişimler(sosyal anlamda) nelerdir?.....	65
Tablo14.Tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinizin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?.....	66

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem Durumu

Tarih kavramı genel olarak iki durumu ifade etmektedir. Birincisi bir toplumun, milletin veya insanlığın içerisinde yaşamış olduğu gerçeklik, ikincisi bir toplum veya tüm insanlığın yaşadığı gerçeklik temel alınarak yapılan araştırma ve bu araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bilgilerdir (Şıvgın, 2009: 36). Kısacası, tarih toplumların ve insanların davranışlarıyla ilgili bilgiler vermektedir. Temel olarak yaşanan her an tarih olarak geçmektedir. Tarih ve tarihin bilgisinin doğru olması arasında da bir takım farklılıklar mevcuttur. Yaşanan tarih, gerçektir yani realitedir ve nesnel olgu ve olayları kapsamaktadır. Tarihin doğru bilgisiyse, *tarih bilgisi* terimidir ve bu hakikati ifade etmektedir. Ancak tarih, kapsamı, tanımı ve yöntemleri açısından bugün dahi farklı yaklaşımlara ve yorumlara sebep olan bir bilim dalıdır (Yediyıldız, 1990: 25).

Yazılan ve insanların eline geçen her doküman tarihin konusunu içermektedir. Dolayısıyla, sıradan bir evrak, bir mektup ya da herhangi bir kitap tarih için kaynak oluşturur. Tarih araştırmalarına orijinal ve ilmî olma özelliğini kazandıran temel unsurun belgeler olduğunu vurgulamak gerekir. Belgelerden yararlanılmadı, belirli kaidelere bağlı olarak depolanıp tasnif edilmiş olmalarıyla da yakından ilgilidir. Bu depolamanın yapıldığı mekânlar ise arşivlerdir (Kütükoğlu, 1998: 1). Geçmişte yaşanan olguların yazıya dökülüp, aktarılması neredeyse bütün toplumlarda tanık olunan bir durumdur. Toplumun örgütlenmesi ve toplumda çeşitli kurumların oluşturmaya başlaması ile birlikte, toplum içinde yaşanan olaylar kayda alınarak tarih yazıcılığının

başladığı söylenebilir. Bu bağlamda ilkçağda Sümerlerin oluşturduğu yıllıklardan bahsedilebilir. O dönemden sonra uzun bir süre geçmişte yaşanan olaylar devletler tarafından kayda alınmış ve öyle aktarılmıştır. Tarih, bu özelliğiyle devlet kayıtlarının tutulduğu ve aktarıldığı dokümanlar olmuştur (Akkoç, 2008: 5).

Zaman içerisinde bu kayıtlar daha özele inmiş ve tarih eğitmenleri yetişmeye başlamıştır. Kütükoğlu (1991:2)'na göre; hakikat bir ressamın fırçasında ne ise tarihçi için de gerçeğin kendisi olması gerekir. Anlayış genellenerek insanların sosyal hayatını, çalışma alanını da analiz etmeye başlamıştır. Tarihçi olmak bu anlamda insan yaşamının ve toplumun mekân ve zaman içerisinde sınırlılığını ve devamlılığını fark etmek ve bütün bunların farkında olmak anlamına gelir (Şıvgın, 2009: 37).

Bir araştırma faaliyeti niteliği taşıyan tarih, akademik ve bilimsel bir disiplin olarak kurumsallaşmıştır. Zaman içinde insanların gerçekleştirdiği davranış ve eylemleri inceleyen tarih biliminin insanlara nasıl aktarıldığı da çok önemlidir. İnsanların, toplumsal olgu ve olaylar üzerine sahip olunan bilincin temelini belirli tarih bilgileri oluşturmaktadır. White, tarih öğretimindeki temel hedefin demokratik bir toplum içinde bağımsız, eleştirel ve gerçekçi düşünebilen bireyler yetiştirmek olduğunu belirtmiştir. Lee ise tarih öğretiminin demokratik bir toplumla arasında doğrudan bir ilişki olmadığını belirterek; okullarda öğretilen tarihin temel amacının toplumu değiştirmekten ziyade öğrenciyle onların dünya içerisinde neler gördüğü ve nasıl gördüğünü değiştirmek olduğunu savunmuştur (Dinç, 2006: 1433). Bu noktada tarih kitaplarının da önemi büyüktür. Pingel'in tarih kitaplarının aktardığı bilginin yanı sıra bir toplumun toplumsal ve siyasal normlarını da zihinlere kazımaya çalıştığını ifade etmesi bu kitapların önemini ortaya koymuştur (Yalavuz, 2006: 22). Tarihi öğrenmenin birçok yöntemi bulunmaktadır. Bu çalışmayla birlikte tarih öğretiminde

yaşayan insanların, tarihi olayları doğru öğrenip öğrenemediklerinin belirlenmesi ile tarih öğretimine ışık tutulacaktır. Yetişkin insanların tarih öğretiminde kaynak olarak kullanılması gündeme gelecektir. Bu bağlamda, halen yaşamakta olan 70 yaş ve üzerindeki yetişkinlerimizin yakın tarihimize ilişkin anılarının neler olduğunun analiz edilmesi, birincil elden tarih öğretimi açısından önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 70 yaşın üzerindeki insanların yakın tarih konusundaki bildiklerinin analiz edilmesidir.

Bu amacı gerçekleştirebilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1-Yetişkin insanların tarihi öğrenme kaynakları nelerdir?

2-Yetişkin insanlara göre yaşadığı dönemin tarihi hakkında akıllarında kalan kalıcı olaylar nelerdir?

3-Yetişkin insanların tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?

Yaşayan tarihin ortaya konulmasının amaçlandığı bu çalışmada anısal belleğe dikkat çekilmektedir. Kişilerin yaşadıklarının kaydedildiği yer olan anısal bellek; belli bir zaman, yer ve olaylar ile ilgilidir (Kıroğlu, 2010: 15).Yaşanılan süre boyunca kişinin başından geçen olaylar, dedikodular kısaca bireysel yaşantılar burada depolanmaktadır. Anısal belleğin en önemli özelliği bilginin ne zaman ve nerede oluştuğu organize edilmiş halde depolanıyor olmasıdır.

Araştırmanın Önemi

Tarih içinde olayların gelişimi, maddelerin ve eşyaların geçmişi ve o zamanki dönemlerden bahseden her yazı ve her hikâye tarihtir şeklinde ifade etmiştir (Togan, 1985). Geçmişte yaşanmış doğal olaylar, tarihin konusu olabilir ancak insanlar için tarih, daha ziyade insanlığın veya milletlerin tarihidir. Bu bakımdan tarih, sosyal yapının üyesi olması sebebi ile insanlığın eylem ve düşüncelerini takip eden bilgiler bütünüdür (Metin, 2011: 21).

Tarihin bir ezberden ziyade, düşünce dersi olması gerektiğine inan Safran vd. (2015: 3), tarihin öğretilme şeklinin öğrencilerin düşünmeyi iyi öğrendikleri ve ne hakkında düşündükleriyle de ilgili olduğunu savunmuşlardır. Yöneticiler ile tarihçilerin tarihe yükledikleri anlam ve görevler arasında varolan farklılık aşikârdır. Yöneticiler, tarihin kendileriyle ilgileneneğini göz önüne almalarının yanında resmi tarihçiliğin doğruları yazdığına da inanmaktadırlar. Bunun nedeni yöneticilerin, genellikle doğru işler yaptıklarını düşünmeleridir. Bu varsayımdan yola çıktıklarından dolayı daha çok olgusal tarihçiliğe yakındırlar. Tarihçiler ise bilimin tenkitçi mantığından hareket ederek sorgulama ve eleştirel tarihçiliğin doğruları ortaya çıkarmada geçerli yol olduğunu kabul etmektedirler (Safran vd., 2015: 3).

İnsanlara, doğru sonuçlara varmaları için yönlendiren bir düşünce tarzına duyulan ihtiyaç vardır. Bu durum bir nevi tarihin varolmasına neden olmuştur. Kendini tanımayan, geçmişini bilmeyen bir toplumun hafızasını kaybetmiş bir insana benzetilir ki bütün insanların geçmişten ders ya da cesaret almaya, onu öğrenmeye ve tecrübe birikimini devralmaya ihtiyacı vardır (Kütükoğlu, 1981: 4).

Bununla birlikte, Tarihi yazmanın yapmak kadar zor bir süreç olduğunun tarih öğreticileri tarafından anlaşılması gerekmektedir. Tarihin kendine özgü öğretim

amaçları vardır ve bu amaçlar doğrultusunda öğretimin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda tarih yetişkinlerinden aktarılan tarihin ehemmiyeti bu çalışma ile vurgulanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Ulaşılan 70 yaş ve üzeri yaşayan tarih yetişkinlerimizin bazılarının yaşa bağlı olarak işitme yetersizliğine sahip olmaları ve bu sebepten kaynaklanan iletişim bozukluklarıyla karşılaşmıştır. Bazılarında karşılaşılan konuşma zorluğu ve kullandıkları cümlelerin dağınıklığı sebebiyle araştırmacı tarafından sorular tekrarlanarak bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada kişilerin hafızalarında kalan anılarından yararlanılmıştır. Yazılı herhangi bir doküman yoktur. Çalışma Tokat'ta ulaşılabilen 70 yaş ve üstü kişilerle sınırlı tutulmuştur. Buna karşın Tokat'ta adresine ulaşılabilen 70 yaş ve üstü kişiler bulunmaktadır.

Tanımlar

Çalışmada sıkça geçen kavramların tanımları aşağıdaki gibidir:

Yetişkin: Beden, ruh ve duygu bakımlarından olgunluğa erişmiş olan kişi (TDK, 2014).

Anı: Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin sakladığı her türlü iz, hatıra (TDK, 2014).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tarihin Tanımı

Tarih kelimesinin batı dillerindeki karşılıkları şöyledir; “Latince; Historia, İtalyanca; Storia, Fransızca; Historie, İngilizce; History, Almanca; Historie, Grekçe; İstoria, İstorien” ’dır (Metin, 2011: 16). Kelime iyon lehçesinde “haber alma yoluyla bilgi edinme, bildirme” anlamlarına gelirken; Attika lehçesinde, kelimenin görenek tanık olarak bilme anlamının yanında fizik, astronomi, coğrafya, bitki hayvan bilgisi hatta doğa bilgilerini kapsayacak şekilde kullanıldığı dikkat çekmektedir. Tarih, bir olgunun, bir tarihi olay ve olgunun süresini tayin etme ve tespit etme, bir olayın meydana geldiği ya da ortaya çıktığı anı ifade etmektedir (Gibb, 1979; akt. Metin, 2011: 16).

İstoria kelimesini yalnızca doğal olaylarla ilişkilendirmeyip, insanların ve toplulukların yaşadıklarını kaydetmeleriyle elde edilen bilgiler olarak kullanılması anlamı ilk olarak Herodotos tarafından tanımlanmıştır. Herodotos, yazdığı kitabın ismine dahi Türkçe karşılığı ile “*tanık olunan ve haber alınan şeylerin anlatılması*” demiştir. Böylece tarih kelimesinin anlamının temelleri atılmaya başlanmıştır.

Tarihin anlamını, içeriği ve yöntemi ile ilgili yapılan birçok yorumlamalar ancak tarih felsefesi ile yerini bulacağını düşünenler vardır (Kumru, 2009: 16). Tarih felsefesi, tarihin bilimselliği ile de ilgili olmakla birlikte burada İbn-i Haldun’ un tarih ile felsefe arasındaki ilişkiyi açıklamasına yer vermek gerekir (Aksoy, 2000: 2324):

“Tarih, insanların ve kavimlerin hal ve durumlarını nasıl değişmiş olduklarını, devlet sınırlarının nasıl gelişmiş, kuvvet ve kudretlerinin

nasıl artmış bulunduğunu, ölüm ve yıkılma çağı gelinceye kadar yeryüzünü nasıl imar ettiklerini bize bildirir. Bu tarihin zahiri (açık, anlaşılabilir) manasıdır. Tarihin içinde saklanan mana ise, incelemek, düşünmek, araştırmaktan ve varlığın (kainatın) sebep ve illetlerini dikkatle anlamak ve hadiselerin vuku ve cereyanının sebep ve terkiibini inceleyip bilmekten ibarettir. İşte bu sebepten dolayı tarih şerefli ve hikmet içine dalmıştır.”

Anlam olarak “bir şeyin zamanını belirlemek” olan tarih, sosyal bilimlerde kullanıldığı anlamıyla incelendiği takdirde, tarih kavramının iki durumu ifade ettiği söylenebilir (Şıvgın, 2009: 36): İlk olarak, bir toplumun, bir milletin ya da tüm insanlığın zaman içinde yaşamış olduğu gerçekler, ikinci olarak, yine bir toplum yada tüm insanlık tarafından yaşanan gerçeklikler ile ilgili yapılan ilmi araştırmalar ve bu araştırmalar neticesinde ortaya konulan bilgilerin bütünlüğüdür. İnsanın sosyal bir varlık olması, yaşamış olduğu tecrübe ve deneyimleri, yaşadığı ve yaşanan hatta yaşanacak olanların hepsi, kısacası; geçmiş, şimdi ve geleceğin hepsine tarih ismi verilmektedir. (Şıvgın, 2009: 36). Genel olarak tarih, toplumun zamanla gelişimini belirleyen, insanların kendi toplumuyla diyalogunu ve birbirleriyle bütünleşmesini tetikleyen, insandaki toplum şuurunu canlandıran bir kültür hazinesidir (Turan, 2002).

Kütükoğlu (1981: 6)’na göre tarih, bir olaylar dizisini ifade etmek yerine, insanların düşüncelerini yansıtan ve zaman içinde ortaya çıkan olayları, yine insanların yönlendirdiği sosyal gelenekleri inceleyen bir bilimdir. Yine Kütükoğlu, Tarihin olaylarını bir anlamda şekillendiren kanunları bulmak, gelişme- çöküş, tekâmül-yozlama art ve safhalarını açıklığa kavuşturmak gibi bir görevi olduğunu da iddia etmiştir.

Togan (1985: 2)'a göre ise, olayların gelişmesi, hatta eşya ve maddenin geçmişi ve bugünkü durumu anlatan her yazı ve her hikayeye tarih denilir. Böylece geçmişte meydana gelen doğal olaylar da tarih biliminin konusudur. Fakat burada tarih, daha ziyade insanlığın ya da milletlerin tarihidir. Bu bakımdan tarih, sosyal yapının üyesi olması sebebiyle, insanlığın eylem ve düşüncelerini takip eden bilgidir (Togan, 1985: 2). Yine Togan (1970) Tarihi, “ilmi insanların zaman ve mekân çerçevesinde husule getirdikleri tekâmül hadiselerini, bunların şüursuz iptidâî hallerinde, tabiat esirleri yahut maşerî bir vücudun fertleri ve toplulukları sıfatıyla yaptıkları fiillerinde tecelli eylemeleri itibariyle ve maşerî hayatında mevzuu bahis ayrı hallerde rol ve ehemmiyetleri tayin ve tespit edilen psikofizik âmillerin teşkil ettiği illî bağılıklar çerçevesinde tetkik ve tasvir” ettiğini belirtmiştir (Togan, 1985: 13).

Watts, “*kütüphane raflarından birinde bulundurduğumuz bir kitap değil, sadece tarihsel malzeme ile insan etkileşimi yoluyla ortaya çıkan bir süreç*” olarak tarihi ifade etmektedir (akt. Dursun, 2002: 5). Carr, “*tarihçi ile olgular arasında kesintisiz bir etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diolog*” vardır sözüyle tarihçi ve olgular arasında ilişkinin tarihin tarihçi ile canlı bir malzeme olduğunu pekiştiren bir bakış açısı oluşturmuştur (Dursun, 2002: 35). Tarih sadece geçmiş, yaşanmış ve geride kalan olayların değerlendirileceği bir süreç değildir. Bu sebeple tarih, “*gerçeklik*” ile “*yitik gerçekliğin bilgisinin arayışı*” olarak, birbiriyle çok bağlantılı iki temel tanıma dayandırılmış olmaktadır (Metin, 2011).

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal yaşamda bilgi felsefesindeki insan ve değişimler anlayışında yer edinen gerçeklik algısındaki değişimde; geçmiş olarak tarihe yaklaşım çeşitli evrelerden geçmiştir. (Şimşek ve Pamuk, 2011: 21-22);

- Modern Öncesi Dönem; Bu dönemin en temel özelliği tarihsel yazıların hikâyeci, didaktik nitelikler taşımasıdır (Şimşek ve Pamuk, 2011: 22). Modern dönem öncesinde tarih anlayışı tarihi bir örnekler koleksiyonu olarak nitelendirmektedir. Böylece, tarih verdiği örnekler ile insanın kendi tecrübe ve deneyimlerinin dışındaki diğer deneyimleri de tanınmasına olanak veren bir yaşam öğretmenidir (Tekeli, 2007: 84). Modern öncesi dönemde tarihsel anlayış, süreçsel bakımdan döngüsel olarak tanımlanabilmektedir. Bu anlayış içerisinde olayların süreç içinde yaşananların sıralamasında özellikle önem verilmemektedir. Burada önemli olan deneyim ve tecrübelerin zenginliği ile birlikte çeşitliliğidir. Burada geçmiş ya da şimdi ve gelecek zaman arasında bir fark yoktur.
- Modern Dönem; Aydınlanmayla birlikte oluştuğu kabul edilen modern anlayıştaki önemli fark, Tanrısal tarihin yerini insan merkezli bir anlayış almasıdır (Şimşek ve Pamuk, 2011: 23). Bu anlayış ile tarih, dünyanın sonu yani kıyametle ilgili kehanetlerden kurtulmuştur ve gelecek ile ilgili insan mantığının ve iradesinin etkisine daha açık hale gelmiştir (Tekeli, 2007: 85). Bu anlayışın önemli yargısı *“tarihçinin işini mekanik olarak yapıp gerçekliği ortaya çıkardığında, bu gerçekliklerden hareketle doğal bilimlerde olduğu gibi genel yasalara ulaşılacağı, dolayısıyla geleceğin öngörülebileceği”* savıdır (Fırat, 2006: 11).
- Postmodern Dönem; Postmodernizm kelimesindeki *post* eki *sonra* anlamına gelmektedir. *“Modernizmden devam eden, ondan kaynaklanan ve onun sorunsallaştırılması ve aşılmaya çalışılması”* anlamlarına gelmektedir (Perihan, 2013: 7). Postmodern tarih anlayışı, modern tarih anlayışında da bulunan *“tarihi*

kanıtlardan hareket ile nesnel gerçekliğe ulaşma” düşüncesini yeniden değerlendirmeye birlikte tarih yazımında özellikle tarihçinin rolü vurgulanmaktadır. Carr’ın “*Tarih, tarihçinin belgeleri yorumlayarak o dönemin tasarımı –kurgusunu- ortaya çıkarmasıdır. Tarih yoktur. Tarihçi vardır.*” sözüyle postmodern tarih anlayışı çerçevesinde tarihçinin rolünü önemle vurgulamaktadır. Şimşek ve Pamuk (2011: 25), postmodernist anlayış, tarihçinin tarih yazımı üzerindeki rolünde, tarihsel belge ve dokümanların objektif olmasıyla tarihin bir üst anlatı olarak siyasi merkezde yazılması gibi farklı şekillerden modern tarih yazımını eleştirmişlerdir.

Tarihin Konusu

İnsanlığın var olduğu müddetçe yaşam sürecine bakıldığında, bugün gelinen noktada, insanlar karşı karşıya kaldıkları her bir probleme baştan çözüm aramak zorunda kalsalardı, dünyada teknolojik ve zihinsel gelişmelerin hangi seviyede olabileceğini düşünmek dahi zordur. Bu sebeple, geçmişteki insanların yaşadıkları deneyimlerden, tecrübelerden, devamlı olarak bir sonraki nesillere alt yapı aktarılmaktadır. Tarih burada devreye girmektedir. Tecrübî birikimlerin sonraki nesillere aktarımlarına katkıda bulunmaktadır (Uzun, 2006: 3).

Gerçekte kendini tanımak ve bilmek bir amaçtır ve bu amacı bilen kişi amacına ulaşmak için geçmişi kullanır. İnsandaki kendini ve geçmişini öğrenme merakı, tarihi araştırmada en önemli sebep olarak ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili olarak, Collingwood (1996: 40-41) ; “*Tarih, insanın kendisine ilişkin bilgisi için vardır. Tarih, insanın kendini tanımasıdır. İnsanın zaman içinde neler yaptığını, ne olduğunu ortaya koyar. Ve neler yapabileceğinin tek ipucudur.*” demektedir (Collingwood, 1996: 40-41). Ancak insanın doğasındaki en ayırıcı niteliklerden biri merak duygusu da geçmişi yani

tarihi öğrenme ihtiyacını doğurmuştur. Buradaki merak bir bilinçlenme duygudur. “*Statik toplum ve topluluklarda en alt seviyede bulunan merak, olayların gizlediği ve dış görünüşü dolayısıyla ulaşılamayan ve gerçek yönleri belirtilemeyen unsurları ortaya çıkarması açısından önemlidir.*” (Özçelik, 1996: 6-8). İnsanların doğru bilgilere ulaşmaları da önemlidir. Bu doğrultuda bir düşünce tarzına ihtiyaç duyulur ve bu da tarihin var oluş gerekçelerinden biridir.

Buradan hareketle, tarihin özelliği üzerine sorulacak soruları uygulama ve kuram olarak iki açıdan değerlendirmek mümkündür. Jenkins (1997: 17-18), “*Tarih dünya hakkında bir dizi söylemden biridir.*” der ve devam eder; “*Geçmiş ile tarih farklı şeylerdir*”. Bundan dolayı aynı tarihsel materyal farklı kişilerce farklı biçimde anlaşılmıştır. Bu nedenden tarihin konusunun ne olduğu üzerine birçok kişi çeşitli yorumlar yapmışlardır. Larrin (1998: 158)’e göre, “*Tarihin doğası gereği kapsayıcı bir anlamı ya da zorunlu bir sonu yoktur. Tarih kendi sonlarının peşinde giden insanların etkinliğinden başka bir şey değildir*”.

Kısacası, geçmişte yaşanmış doğal olaylar, tarihin konusu olabilir ancak insanlar için tarih, daha ziyade insanlığın veya milletlerin tarihidir. Bu bakımdan tarih, sosyal yapının üyesi olması sebebi ile insanlığın eylem ve düşüncelerini takip eden bilgiler bütünüdür (Metin, 2011: 21). Sonuç itibarıyla, tarih bize muasır hayatı, geçmiş hayatın tekâmülü olarak yakından anlatır; hatta istikbal hakkında düşünmeyi de mümkün kılar (Togan, 1985: 18).

Son olarak, konuyla ilgili olarak Safran’ (2011: 19) nın sözlerini aktarmak gerekir:

“*İnsanın geçmişle kurduğu ilişkiye biz tarih diyoruz. İlişkinin kâh resmi, kâh hayali, kâh fırtınalı ya da huzurlu oluşu, geçmişten değil, kendimize ve*

geleceğimize ilişkin karşılaştığımız problemlerden yahut yaptığımız tasarımlardan kaynaklanıyor. Ne de olsa bugün var olan ve yaşayanlar bizleriz. Bununla birlikte varlığımız ve geçmişimiz arasındaki bu ilişkinin etkiye çok da açık olduğunu söylemek kolay değildir. Çünkü bizlerin tanım ve tasarımlarımızın tarihe yüklediği gerilim ile onun bir sosyal bilim olarak metodolojik güvenceleri arasında sürekli bir didişme mevcuttur. Bu didişme, zannedildiği üzere tarihin aleyhine sonuçlanmaz”.

Tarih Yazımının Çeşitleri

Batı tarihçiliğinde gelenek olan Herodotos ile Thukydidés ayrıca Eski Yunan’a; Livius, Tacitus ve Plutarkhos ile de Roma İmparatorluğuna kadar uzanmaktadır (Özbaran, 1997: 64). Greklerden önce Asur ve Mısır toplumlarında özellikle güncel olguları, kazanılan zaferler ile askeri başarıları, güçlü olan yöneticiler için yapılan övgüleri içeren kayıtlar bulunmaktadır. Greklerde tarih yazıcılığı Herodotos’tan önceleri gözlem, araştırma ve soruşturma ile başlamıştır (Kiriş, 2009: 10).

Eski Yunan’da tarih yazıcılığının en önemli isimlerinden biri olan Thukydidés (M.Ö. 455–400) ise, bizzat kendisinin de bulunduğu “*Peloponneslular ile Atinalıların Savaşı*” isimli eseri ile daha öncekilerden yaklaşımı ve yöntemi ile ayrılmaktadır. Thukydidés, Herodotos’un ifade ettiği “*historie*” kelimesinin yalnızca “*tanık olunan ve haber alınan olayların anlatılması*” olarak değerlendirilmesi gerektiğini, olguları değerlendirme ve yorumlamayı da içermesi gerektiği üzerinde önemle durmuştur (Tekeli, 2007: 45).

Bu yüzyıllarda bulunan “*yıllıklar*”ı özgün, basit tarihsel kayıtlar olarak kalmıştır. Tarihçiliğin tarihini anlatan H. E. Barnes, o dönemlerdeki tarihçiliği, şöyle ifade etmiştir (Özbaran, 1997: 65):

“Bu dönem, tarihsel yargı fikrinden, tarihsel gerçek duygusundan uzaktı, eleştiri anlayışından tamamen yoksundu. Dinin egemenliğindeki topraklarda sınırsız hükmünü sürdüren otorite ilkesi, geleneksel inançlar kadar tüm adetleri de korudu. Kişi her yerde, araştırmaya değil, inanmaya eğilimli idi. İdeal ile gerçek, şiir ile tarihsel gerçek arasında ayırım yoktu. (...) Kaynağın doğru olup olmadığı sorusu hemen hemen kimseyi ilgilendirmiyordu; yeter ki, sonuç, mevcut haklar, temel çıkarlar ve yaygın inançlarla uyum sağlasın.”

Ortaçağdan 18. yüzyıl başlarına kadar Yeniçağı da kapsayan bir tarih filozofu vardır; o da İbn Haldun'dur. Ona göre tarihin metodolojisi iki yönlü olan bir oluşumu açıklamaktadır. Biri tarihin konusuna dıştan yaklaşımdır. Bu konuyu İbn Haldun şöyle açıklamaktadır (akt. Türkdoğan, 1991: 28):

“(...) Dıştan bakınca tarih, eski günlerden ve devletlerden, eski çağlarda geçen olaylardan haber veren bir ilim olmaktan öteye geçemez. Ağızdan ağza geçen sözler, öyküler anlatılır. Anlatılanlardan özdeyişler çıkarılıp sergilenir. Toplantı yerlerinde kalabalık belirmediği zaman bunlarla dinleyenler eğlendirilir” Tarihin bir de iç yönü vardır... “Bu da olup bitenleri nedenleriyle birlikte incelemeyi, nedenlerine bağlamayı. Olguların nasıllarını ve nedenlerini derinlemesine bilme ve anlamayı.”

Tarih yazmak bir yöntem gerektirmektedir. Çağlara göre, araştırma ve yazma sistemindeki gelişmeler tarih yazıcılığını da etkilemiştir (Özçelik, 2001: 32).

İlk çağlardan bu yana olayların basit bir anlatımı biçimindeki tarih yazıcılığı anlayışından günümüzün modern tarih anlayışına ulaşılmıştır. Tarihi yazış tarzlarına bakarak dört gruba ayıran Togan (1989: 2) ise rivayetçi veya nakli tarih yazışını yani sözlü kaynağın kullanıldığı tarihi şöyle tanımlamaktadır:

“Olayı felsefi veya diğ er bir bakımdan tetkikle ve sistemleştirmekle uğraşmayan, doğrudan doç- ruya rivayet veya hikâye eden eserlerden ibarettir. Mesela Herodot tarihi, birçok İsl m kroniği, Taberi ve İbnaI – Asir gibi m ellişlerin eserleri, tarihi destanlar, Türklerin ensab şecereleeri rivayeti tarih yazışına d hildir. Bu şekil her milletin tarih yazımının en eski şeklidir ve burada olayların bir sisteme göre araştırılması, sebepler ve m sebbipler arasındaki münasebetler mevzuu bahis değildir”.

Togan (1985: 2-3), tarih yazış tarzlarını dört kategoride toplamıştır:

1. Rivayeti tarih yahut nakli tarih anlayışı: Olgu ve olayları doğrudan rivayet eden ve hik yeleştiren bir yaklaşımdır. Herodot ve Taberi'nin eserleri bu kategori içerisine girmektedir.

2. Öğretici tarih anlayışı: Tarihi olgu ve olayları öğrenerek faydalı neticeler çıkarma hedefi vardır. Thukydides, Tacitus ve Carlyle  ğretici tarih anlayışının temsilcileri arasındadır.

3. Neden-nasilci tarih anlayışı: Olguların sebebini ve nasıl olduğunu araştırma amaçlı insan hayatındaki evrim dönemlerini ve özellikle bu dönemleri doğuran sebepleri araştırma ilkesine dayanmaktadır. Togan (1985: 3) bu anlayışı benimsemiştir.

4. Sosyal tarih yazış metodu: Burada tarihi olguların arka planına gizlenmiş olan tarihsel yasaları belirlemek amaı güdülmüştür. Marksist ile Materyalist tarihçiler bu metodu kullanmışlardır.

Kütükoğlu (1995), tarihi eserleri yazılış türlerine göre  ce ayırmıştır:

- Hik yeci (rivayeti) tarih
- Öğretici (pragmatik) tarih
- Araştırıcı tarih

Brown ve Daniels (1986: 13), tarih yazmanın biçimlerini üçe ayırmıştır (Brown ve Christopher, 1986; akt. Kiriş, 2009: 4):

1- Anlatı, belirli bir zaman aralığı içinde olgu ve olayların sırasını veya olayların yerlerini belirten kronolojiyi içermektedir. Nedensellik olmadan bir olay diğerini takip etmekte ve bu tarihin eşsizliğinin de bir parçası olmaktadır.

2- Tanımlama, ileri düzey metinlerde az kullanılmaktadır ancak bazen tarihi yazılarda tanımlamanın kullanılması kaçınılmaz olmaktadır. Örneğin, Hitler'in iktidara nasıl ve niçin geldiğini açıklamak için 1933 Ocak ayının olaylarının bir tanımlamasının yapıldığı zaman çok önemli bir işlevi vardır (Kiriş, 2009: 35).

3- Analiz (çözümleme), bir olayın neden gerçekleştiğini, oluşması sırasında yaşanan değişiklikler ve olayın sonuçları gibi üç durumun ortaya konmasında önemlidir.

Tablo 1. Tarih Anlatım Teknikleri ve Kapsamı

Anlatım Teknikleri	Fonksiyonları	Tanımlama	Elemanları	Dilbilgisi özellikleri
Hikaye etme	Tarihi olayları zaman şeridi içerisinde anlatma.	Kronolojik anlatım.	Geçmiş olayların kaydı, sonuç çıkarma.	Olayların sıralanışı, 3. kişi ağzı ile anlatım, kişiler, geçmiş zaman.
Tanımlamak	Nedensel ilişkiler ile olayların sıralanışı.	Belirli bir sıra takip eden olayların nedensel ilişkilerle anlatımı	Geçmiş Olayların açıklaması	Nedensel ilişkiler 3. tekil şahıs
Açıklama	Tarihsel olaya sebep olan etkenler ve durumlar ya da tarihi olayların sonuçları açıklanır. Neden ve Niçin sorularına cevap verilir.	Tarihi olayın nedenleri ve sonuçlarının belirtilmesi	Amaç açıklanır. Açıklamaların sıralanışı. Konunun anlaşılması için karşılaştırma ve örneklerden yararlanılır.	Mantıksal ardışıklık 3.kişi ağzından yazım, geçmiş zaman ya da geniş zaman kullanımı
Tartışma	Olayın yorumlanması.	İkna edici bir tartışma üslubu ile olayın pek çok açıdan analiz edilmesi.	Tez, ana nokta/tartışma, kanıtlarla tezi kuvvetlendirme.	Cümle uyumu, zıtlıkları, sınıflamaları, mantıksal ardışıklığı gösteren anahtar kelimeler

Kaynak: Kiriş, A. (2009). Tarih Eğitimi Ve Tarihçilik Mesleği: Lise Tarih Derslerinde Yazma Becerilerinin Kullanılması Ve Geliştirilmesi, *Doktora Tezi*, Ankara.

Tarihin Kaynakları

Kaynak olmadan tarihi yazmak neredeyse imkânsızdır. Gerçek kaynaklara dayandırılmayan tarih araştırması, ya demagojik ya yanlış ya da masal ve ideolojiktir. Gerçek kaynaklar ise, döneminde yaşanan hatıralar, yazılan seyahatname ve kitaplar, müzelik malzemeler ile tarihe miras bırakmak için yazılmış defter ve belgelerdir. Tarih hakkında bilgi verebilecek yazılı, yazısız her çeşit malzemeye kaynak adı verilmektedir (<http://www.bilgicik.com>, 2013). Bir tarihçi ilk önce incelediği konuların her çeşit

kaynağını araması gerekmektedir. Yazılı belgelerin dışında abideler, aletler, mezar taşları, çanak-çömlek parçaları gibi malzemeler de kaynak olarak ele alınmaktadır. Yazısız kaynaklardan daha ziyade tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında faydalanılmaktadır. Kaynaklar, yazısız, yazılı, çizili, görüntülü ve sesli kaynaklar olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Yazılı kaynaklardan tarihî devirlerin aydınlatılmasında faydalanılmaktadır. Kesin bilgiler vermekle birlikte, yazısız kaynaklara göre daha güvenilirdir.

Bir şeyin kaynak olabilmesi için belli başlı özelliklerinin olması gerekmektedir. Kurşun (2011: 27) kaynakları iki başlıkta ele almıştır:

1. Birinci Elden Kaynaklar (Ana Kaynak): Tarihi olayın kendi dönemine ait yazılmış eser veya belgelere birinci elden kaynak ismi verilmektedir. Bu kaynaklar, Tarih araştırmalarında çok önemlidir. Bunlar olduğu müddetçe tarih yazımında diğer kaynaklara ihtiyaç kalmaz. Bu tarz eserler, bir olaya fiilen katılmış, içinde bulunmuş ya da olayları yakından takip etmiş bireyin kaleme aldığı eserler olduğu gibi bir olay hatırasına inşa edilen abide, yazılan bir kitabe de olabilmektedir. Aynı biçimde devletlerin bürokrasilerinde bulunan belgeler de var oldukları tarihin bu tarz kaynaklarındandır.

2. İkinci Elden Kaynaklar: Olayın dönemine yakın zamanlarda ve o dönemin kaynaklarından da faydalanılarak oluşturulan eserlerdir. Başka bir ifadeyle birinci elden kaynaklara bakılarak yine o kaynaklara yakın tarihlerde kaleme alınan eserlerdir. Bu eserler birinci elden kaynakların bulunmaması durumunda önem kazanmaktadır. Hatta çoğu zaman doğrudan birinci eseri gördükleri için onu temsil edebilirler. Nitekim birçok birinci elden kaynak bu tarz eserlerin arasında günümüze intikal edebilmiştir.

Sözlü Kaynaklar

Tarih yazımının sözlü kaynaklar ile başladığı kolaylıkla söylenebilir. Toplumların kendine özgü sözlü bir kültürleri bulunmaktadır. Toplumların hayat tarzını, davranış biçimlerini belirleyen kuralların çoğu sözlü kültüre dayanmaktadır. Nesilden nesile, dilden dile, aktarılan kültürler, aynı zamanda o toplumun sürekliliğini de sağlamaktadır. Herhangi bir metne bağlı olmadığından aktarımlar genellikle insan hafızasının kavrayacağı şekle dönüştürülmüşlerdir. Bir efsane, hikâye, masal içinde ya da bir şiir biçiminde bir sonraki nesle aktarılırlar. Görevleri çok da olsalar çoğu kere kaynakları belli değildir (Kurşun, 2011: 25).

Köprülü (1943: 27-387), özellikle Anadolu Selçuklu tarihinin yerli kaynaklarından anlatırken sözlü kaynaklara vurgu yapmıştır. Tarihî olayların gerçeklerini ve eskilerde kalmış nedenlerini sözlü kaynaklar sınıfına koyulabilir. Yazılı kaynaklar kadar önemli olan destanî epik mahiyetteki halk romanları ile diğer sözlü edebi kaynaklarda bulabileceğini de belirtmiştir.

Baykara (1996: 51-52), sözlü haberlerin günümüzde nedense yazılı haberlere göre daha az değerli kabul edildiğini belirtmiştir. O'na göre; olayı gören, konuyu bilen kişinin araştırmacıya verdiği sözlü bilgiler vasıtasız bilgilerdir. Bu açıdan yazılı haberlere öncülük etmesi gerekir. Bu bilgilerden hareketle, Baykara, XX. yüzyıl Türk Tarihi'nin sözlü tarih olmaksızın incelenemeyeceğine kanaat getirmiştir. Sözlü haberlerin bir bölümü uzun yüzyıllar kuşaktan kuşağa sözlü olarak ifade edildikten sonra yazıya geçirilmiştir. Baykara, bunları sözlü kaynak kabul edilebileceğini söyler. Baykara (1996: 52-57) bu kaynakları da sekiz gruba ayırmıştır:

“Canlı şahitler-yaşayan tarihler, Manzume ve Şiirler, Destanlar, Efsaneler, Hikâyeler, Kısas, Fıkra – Latife veya Anekdotalar, Atasözü ve Darb-ı Meseller ve Menkıbeler ve diğerleri”

Efsaneler ve Mytos (Mit)ler: Halk Edebiyatı'nın ürünlerindedir. Gerçek ve hayali olaylar iç içe geçmiştir. Hatta içindeki anlatımlar ve kahramanlar ne kadar olağanüstü olursa, o nispette kutsanmış söylentilere dönüşürler. Toplumların hayatlarına yön vermede büyük tesirleri vardır ve nerde ise her milletin bir efsanesi bulunmaktadır. Konularına göre sınıflandırmalar aşağıdaki gibidir (Kurşun, 2011: 25):

- Tarihi yer, kişi ve olaylar ile ilgili efsaneler.
- Dini konular ve yaratılış ile ilgili efsaneler.
- Olağanüstü varlıklar ile ilgili efsaneler.
- Doğa, hayvan, çevre gibi ile ilgili efsaneler.

Hikâyeler: Efsanelerden daha farklı olarak, genel itibariyle kaynağını gerçek yaşamdan alan olayları anlatır. Burada anlatılan hikâye, edebî bir tarz olan hikâyelerden öte içerisinde tarihi bilgiler olan hikâyelerdir. Bunların bir bölümü, belirli bir mekan ve zaman sınırlaması içerisinde kalarak, bilgileri doğru muhafaza edebilir, bazıları da doğdukları ya da olayların yaşandığı sınırları aşarak yeni bir biçim alabilirler. Yalnızca sadık kalan hikâyelerin kaynak değerleri bulunmaktadır (Kurşun, 2011: 26).

Destanlar: Kaya' (2011: 9) nin tanımına göre, destanlar, milletlerin hayatında derin izler bırakmış olayları, felâketleri, zaferleri, millî duyguları dile getiren manzum eserlerdir. Bu konu destanlar başlığı altında ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Tarihi Şiirler: Sözlü kaynaklar arasında değerlendirilebilecek türlerden biri de tarihi şiirlerdir. Halkın yaşadığı bir olguyu, kahramanın hikâyesini ya da bir felaketi hatırlamak amacıyla yazılırlar. Tarihi bir kaynak değerini taşıması önemlidir. Konusunu

tarihten alırlar. Bu tarz kaynaklara Asya toplumlarından Türk, Araplar ve Moğol, Avrupa toplumlarından da Germenler sahiptirler (Kaya, 2011: 9).

Menkıbeler: Arapça'da menkabe olarak kullanılır ve çoğulu menakıp olarak geçer. Övülecek davranış, iş ve özellik anlamını taşır ve Arapça bir kökenlidir (<http://www.edebiyadvesanatakademisi.com>, 2012). Edebiyat alanında din uluları, ermiş, veli ve evliya kabul edilen kişiler ile farklı alanlarda kendini göstermiş bireylerin yaşamlarında oluştuğuna inanılan olağan üstü olgu ve olayları anlatan anlatı ve yazılara menkıbe ya da menakıpname ismi verilir (<http://www.edebiyadvesanatakademisi.com>, 2012).

Başka bir deyişle menkabe veya menakıp, tasavvufta, sufilerin izhar ettikleri önemli olaylar anlamında, kerametleri aktaran hikâyeler manasında tahmini IX. yüzyıldan beri kullanılmaya başlanmıştır (Ay, 2014).

Fıkralar ve Atasözleri: Türk kültürü, mizahî alanda zengindir. Bu zenginlikte fıkraların önemi büyüktür. Fıkralar, mizah ve zekânın uyumundan doğmaktadır. Türkçeye Arapça'dan geçen fıkra sözcüğü, farklı lügâtlarda ve bu alanda çalışma yapan bilim adamları tarafından farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmanî*'de fikrayı, cümle, parça, kısacık hikâyeye, madde, bend, omurga kemiği, Şemsettin Sami, *Kamûs-i Türkî*'de kıssa ve küçük hikâyeye, M. Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkid sözlüğünde* "Nasreddin Hoca, İncili Çavuş" hikâyeleri gibi nükteli, kısa ve hikmetli hikâyeler olarak tanımlamıştır (Özer, 2011: 154).

Geçmişten bugüne gelen, uzunca deneyimlerden faydalanarak özlü ve kısa öğütler veren, toplum bakımından benimsenerek ortak olarak kullanılan kalıplaşmış olan sözlere atasözü adı verilir (Ayaz, 2011: 1). Atasözleri toplumların düşünce, duygu, kültür ve inanç yapılarını yansıtmaktadırlar. Atasözlerinin kimler tarafından ve ne

zaman söylendiği bilinmemektedir. Bu yüzden anonimdir. Atasözleri, toplum kendisine mâl olmuş ve toplum tarafından benimsenmiştir. Yüzyılların mantık ve düşünce sistemlerinden geçerek bugüne ulaşmış özlü ve kısa sözlerdir. Atasözleri, bir düşünce açıklanırken veya savunulurken tanık olarak da gösterilmektedir (<http://www.belgeler.com>, 2011).

Yazılı Kaynaklar

Bilgiler yazıya aktarılmış ise ve bu yazılar tarih bakımından kaynak değeri taşıyorsa yazılı kaynaktır. Bunlar yazılanlarına, şekillerine, üretildikleri kaynaklarına, günümüze ulaşma ve korunma durumlarına göre sınıflandırılırlar (Kurşun, 2011: 27).

Arşivler: Devlet yazışmalarının saklandığı yerlere arşiv adı verilir. Arşivler milletlerin hafızası olarak değerlendirilir fakat devlet arşivlerinin de dışında, özel kurum ve şahıs arşivleri de mevcuttur.

Belgeler: Arşivlerde yazılı olan belgeler, kanunlar ve tüzükler, idarecilerin toplantı tutanakları ile alınan kararlar ve devletlerarası anlaşma metinleri kısacası arşivin bulunduğu ülkede, tarih içerisinde devlet, vatandaş, toplum ve diğer ülkelerle ilişkilerini gösteren belgeler bulunmaktadır.

Çizili ve Görsel Malzeme: Arşivlerde yazılı belgelerin dışında, resim, plan, harita, resim, 19. yüzyıl ve daha sonralarına ait fotoğraflar da bulunabilir. Bunlar, belgeleri destekleyici çoğu zaman bazen tek başına kaynak olabilmektedirler.

Görüntülü ve Sesli Malzeme: Fotoğraf makinesinin icadıyla birlikte daha sonraları gelişen film teknolojilerinden sonra pek çok şey kaydedilmiştir. Bunların önemli bir kısmı arşivlerde bulunmaktadır.

Kütüphaneler: Kaynak özelliği taşıyan eserler kütüphanelerde mevcuttur. Bu materyaller el yazımı ya da matbu eserlerdir.

Vekayinâmeler (Kronikler) : Olayların yıllara göre yazımı anlamına gelir. Bu tarz eserlerin eskisi Kayseri piskoposu Eusebios tarafından kaleme alınmıştır. 323 yılına kadar ki olayları anlatan eserin olduğu kabul edilmektedir. Bu yöntem birçok tarihçi tarafından takip edilmiştir (Kurşun, 2011: 28).

Takvimler, Yıllıklar: Olayların neredeyse günü gününe tutulduğu eserlerdir. Kilise ve manastırlarda olayların kaydedilmesi için bazı cetveller tutulmaktaydı. Aynı biçimde İslam tarihçileri de bu usulü uygulamışlardır. Bu gelenek Osmanlılarda da aynen devam etmiştir (Kurşun, 2011: 28).

Şecereleer (Geneoloji): Batılıların “Geneoloji”; Arapların ve Türklerin “şecere” diye adlandırdıkları kayıtlar esasen aile tarihleridir. Arapçada kelime olarak ağaç anlamı taşır. Şecere, terim anlamı olarak soy bilgisini ifade eder. Şecereleerde bireylerin soyu bir ağacın dallarına benzetilerek detaylandırılır. Bunlara “ensab cetvelleri” adı verilir. Özellikle Araplarda bilinen ve fazlaca kullanılan tarih türüdür. Yazılı ve sözlü çeşitleri de bulunmaktadır (Kurşun, 2011: 28).

Biyografiler: Ünlü sanatçıların, insanlığa ve ülkesine faydası dokunan ve dokunmuş kişilerin hayat hikâyelerini anlatan eserleri verilen addır (<http://www.edebiyatogretmeniyiz.com>, 2011). Kimi zaman bir makale gibi kısa, kimi zaman da bir kitap kadar uzun çalışmalardır. Biyografilerle o kişinin düşünceleri, sanatı ve yaptığı işler hakkında bilgi verilir. (Kurşun, 2011: 28).

Hatıratlar: Bireyler tarafından kendi etrafındaki sosyal, siyasi olayları anlatmak amacıyla kaleme alınan anı tarzındaki eserlerdir. Türklerde, 19. yüzyılın son çeyreğinde ve 20. yüzyılın başında yaygınlaşmaya başlamıştır (Kurşun, 2011: 29).

Seyahatnameler: Yazarların yurt içi ya da yurt dışında gezdiklerini ve gördüklerini anlatıldığı yazılara denir. Gezmeyi kendisine iş edinen birey seyyah ya da gezgin ismini alır, anılır. Seyahatnameler, yazarların yalnızca gezip görme gereksinimlerinden doğmamıştır. Savaşlar, hac ziyaretleri, görev ile başka ülkelere giden memurların yolculukları sebebi ile de seyahatnameler yazılmıştır (Kurşun, 2011: 30).

Arkeolojik Buluntular, Müzelik Nesnelere: Sosyal hayatın her zerresini ilgilendirebilecek gündelik yaşamda kullanılan tüm eşyalar, takılar, giyecekler kullanılan ev eşyaları, aletler gibi birçok unsuru belirlemek ya da tarihi yönlendiren dikili taşlar da bu tarz malzemelerdendir (Kurşun, 2011: 31).

Yerleşmeler ve mimari öğeler: Düz yerleşmeler, höyükler, dantik şehirler, kitabeler ve kaleler, zafer tâkları ile heykeller önemli arkeolojik buluntulardır. İnsanoğlunun ürettikleri ve şimdiye kadar ulaşan her çeşit kalıntılar tarihi kanıtlar olarak da kullanılmaktadırlar. Bunlar kazı mekânlarında veya çeşitli müzelerde koruma altına alınmıştır (Kurşun, 2011: 31).

Nekropol kalıntıları: Antik olan şehirlerin mezarlıkları içinde lahit tarzı mezar anıtları, tümülüs ile mezarlar bulunduğu mekânlardır (Kurşun, 2011: 31).

Paralar: Para basımı ya da kaynaklardaki ismiyle “sikke darbı”, hükümdarların hâkimiyetlerinin göstergesidir. Paralar basılırken genel itibariyle, üzerlerinde basım

tarihleri yer alır. İmparator, hükümdar veya kralın lakabu veya adı kısaltılarak ya da olarak yazılır. Bunun dışında paranın üzerinde ait olduğu devletin sembolü de yer almaktadır. Bütün bu göstergeler bir araştırmacı için önemlidir (Kurşun, 2011: 32).

Arma, Mühür ve Madalyalar: Bir hanedanın, bir devletin ya da bir ilin sembolü olarak görülen harf, şekil ve resme arma ismi verilir. Eski Türklerde ongun adı verilen armalar, eski çağlardan buyana yaygın olarak kullanılmakla birlikte Ortaçağ derebeyliklerinde doğrudan hâkimiyet alameti olarak kullanılmaktaydılar. Bir devlet armasını hâkim olduğu yerlerdeki özel mekânlara, binalara ve bayraklarına işlerdi (Kurşun, 2011: 32).

Tarih Öğretimi

Tarih öğretimi diğer derslerden farklı bir öğretim anlayışa sahiptir. İnsanlığın geçmişiyle ilgili tüm hususlar tarihin konusunu oluşturmaktadır. Geçmişte neler yaşanmıştır, neler yapılmıştır, nerede nasıl yaşanmıştır, neler olmuştur? gibi soruların cevaplarını önceden yaşayanlar ve ileride yaşayacak olanlara ulaştırmak ve bu durumları açıklamak tarihin öğretilmesindeki esas amaçtır. Eğitim ise, tutum, beceri ve diğer davranışların biçimlerinin geliştirildiği süreçlerin tümüdür. Bu durum Türkiye'nin en önemli amaçlarından biridir. Milli Eğitim Temel Kanununun ikinci maddesinde genel hedefler aşağıdaki gibi belirtilmektedir (<http://mevzuat.meb.gov.tr>, 2013).

“I. Genel Amaçlar

Madde 2- Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, 2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, *hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve*

teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek”

Alışılan normal tarih öğretimi ders kitapları ile öğrenci ve öğretmen arasında gerçekleşen, ucu kapalı olan ve öğrenci için varoluşsal değeri bulunmayan bir iletişimdir (Kiriş, 2009: 3). Neumann’a (1995: 98) göre ise;

“Son yıllarda Türkiye’de tarih öğretimi ve tarih ders kitapları gittikçe yoğunlaşan eleştirilerle karşılaşılıyor. Bu tenkitler, bir taraftan eğitim sisteminden toplumun artık hemen her kesimine olan rahatsızlığın ifadesi olarak, diğer taraftan, uygulamada daha çok akademik endişelerin sonucu olarak kendini duyurmaktadır. Yapılan eleştirilerin çoğu, tarih öğretimi çerçevesinde ve özellikle tarih ders kitaplarında sunulan tarihin, tarih biliminden kopmuş, muhtevası eskimiş, şoven, anlamsız bir olaylar zinciri olarak verilmiş bir tarih olması yönünde. Bu eleştiriler böylece Milli Eğitim okullarında ortaya çıkan tarihçiliğin kötü bir tarihçilik olduğu veya aslında tarihçilik olmaktan çıktığı anlamına gelir” sözleriyle tarih öğretimine yöneltilen eleştirileri vurgulamıştır.

Tarih öğretiminin detaylarına geçmeden önce Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerindeki tarih öğretimine değinmek gerekir:

Osmanlı’da Tarih Öğretimi; Osmanlı İmparatorluğu zamanında, Avrupa ülkeleriyle hemen hemen paralel dönemlerde, tarih derslerinin okul müfredatına girdiği görülür. Osmanlı Devleti’nde tarih derslerinde yaygın olan ilk ve orta öğretim programlarına girmesi 19. Yüzyılın ikinci yarısına denk gelmektedir (Perihan, 2013: 14). Diğer bir ifadeyle, bu öğretim Osmanlı’nın son 60-70 yılında yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar da süre gelmiştir (Kirez, 2008: 26). Osmanlı Tarih öğretimini aşağıdaki gibi değerlendirilebilir;

Program ve içerik boyut; Osmanlı tarih eğitimi ve tarih ders kitaplarıyla ilgili gelişmelerin Tanzimat ile birlikte başladığı kabul edilmekle birlikte, Tanzimat öncesinde de çeşitli eğitim anlayışlarıyla tarih eğitimi verilmektedir. Osmanlı Devletinin ilk yetkili ilim müessesesi olan Sahn-ı Seman medreselerinde tarih isimli bir ders bulunmamaktadır. Bununla beraber tarih konuları edebiyat dersleri kapsamında öğretilmekteydi (Merey, 2011: 28).

Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi; Cumhuriyet döneminde 1920’li yıllardan bugüne kadar uzun bir zamanı kapsamaktadır. Bu zaman içerisinde, dünya savaşları ile demokrasi hareketleri olmak üzere önemli toplumsal ve siyasal değişimlerin yaşandığı, teknolojinin de yaşamın her alanını kuşatıp hızlı bir değişime zorladığı, eğitime ve bilgiye bakış açısının devamlı güncellendiği bir dönemdir. Bütün bilgi alanlarında olduğu gibi tarih öğretimi ve tarih anlayışı da bu değişimden etkilenmiş ve çeşitli değişim süreçlerinden geçmiştir (Perihan, 2013: 17).

Tarih öğretimi ve öğrenimiyle ilgili yapılan çalışmalar “*tarihçiler gibi düşünmek*” amacıyla öğrencilerin bilmeleri gerekenler üzerinde durulmaktadır. Carretero (1991), tarihsel sorunları anlamak ve çözmek için öğrencilerin soyut bir kavrama ve açıklama içerisinde tarihsel ve sosyal bir nedenselliğin nasıl oluşturulduğunu anlamaya gereksinim duyduklarını belirtmiştir (Achugar ve Schleppegrell, 2005: 300). Öğrencilerin nedensel ilişkileri anlamaları aynı zamanda da yazma becerilerinin gelişmesi için de önemlidir. Öğretimsel olarak nedensellik değerlendirildiğinde, nedenlerin tespiti ve neticelerin ispatı olarak iki ana bölüme ayrılması mümkündür. Sebeplerin belirlenmesi tümdengelim, sonuçların ortaya çıkarılması da tümevarımı işaret edebilir. Bu da tümevarım ve tümdengelim

birlikteliğini kısacası hipotetik dedüktifi gerekli kılmaktadır. Nedensellik kavramının öğretimsel öğeleri aşağıdaki gibidir:

1. *Tanımlama,*
2. *İlişkilendirme,*
3. *Sıralama,*
4. *Sınıflama,*
5. *Değişim ve Süreklilik,*
6. *Nedenlerin Belirlenmesi (Tümdengelim),*
7. *Sonuca Ulaşma (Tümevarım) (Kiriş, 2009: 155).*

Öğrencilerde nedensellik kavramlarının oluşturulması ile geliştirilmesi ve kullanmasını yaygınlaştırılması amacıyla bu becerilerin verilmesi gerekmektedir.

Tarih öğretimi ile ilgili farklı çalışmalar değerlendirildiğinde, bu çalışmaların disiplin içi ve sosyal hedefler olarak iki ana gruba ayrıldıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle tarih öğretimi ile zamansal algılama yapabilme çeşitli kaynaklardaki bakış açılarını inceleyip kendi görüşlerini oluşturabilmek gibi tarih disiplinine özgü bilişsel becerilerin kazandırılması amaçlanmakta; hem de öğrencilerin toplumsal yaşamın koşullarına hazırlanıp “etkili vatandaş” haline gelmeleri sağlanmaktadır (Çaydaş, 2003).

Sonuç olarak Tarih öğretiminde postmodern anlayış ile bakılarak incelenir ise; tarihçilere ve eğitimcilere tarihin öğretimi ile ilgili birçok yol dikkat çekmektedir. Toplumu bu denli ilgilendiren tarih’in öğretimi önemli bir konudur. Tarih’i disiplinler arası bir şekilde çağın gerekleriyle donatarak öğretmek tarih öğretmenlerinin olmazsa olmazıdır (Vurgun, 2012: 144).

Tarih Öğretiminin Amaçları

Tarihin temel işlevi, kendilerine dair yerel, kültürel ve ulusal gelişmeleri de içine alan dünyadaki bütün gelişme ve ilerlemelerin zamanla anlaşılması noktasında kişilere yardımcı olmaktır (Slater, 1989: 79). Steele (1976) ve Lee (1992)'ye göre tarihin başka bir işlevi de, insanlara eleştirel ve şüpheli düşünmeyi öğretmek ve onları bugünün dünyasında yaşanan problemler ile yüzleşmeye hazırlamaktır. Tarih bilimcilerin çalışmalarının sonuçlarında farklı olan yetenek ve yaş gruplarındaki öğrencilere öğretilmesiyse okullardaki tarih öğretiminin en genel hedefidir (Dinç, 2011: 1432).

Baymur (1964), *Tarih Öğretimi* isimli kitabında özellikle batıda tarih öğretiminin tarihçesi anlamında Herbart'ın düşüncelerini özetlemiştir. Baymur, Herbart'ın, tarih derslerine eğitimsel bir hedef yüklediğini yazmaktadır. “Tarih insanlığın öğretmenidir. Bu böyle olmadığı zaman bundan büyük ölçüde öğretmenler sorumludur” sözünün de altını çizmiştir (Ata, 2009: 1395). Safran (2009) tarih dersinin, geçmişle ilgili bilgi ya da inançların geleneksel olarak çocuklara aşılmasının üç sebebinden bahseder:

1. Kültürel mirası aktarmak
2. Ahlaki eğitim vermek,
3. Günümüz dünyasını anlamaktır.

Tarih öğretimine ilişkin olarak belirlenen hedefler hususunda öncelikli olarak belirtilmesi gerekli olan saptamalar İngiltere için hazırlanmış olan, *Ulusal Tarih Programı Çalışma Grubu* açısında kaleme alınmış olan bir rapor bulunmaktadır. Bu raporda titizlikle amaçlar zikredilmiştir (Metin, 2011: 23):

1. Geçmiş göz önüne alınarak günün anlamlandırılmasına fayda sağlamak,
2. Geçmişe olan ilgiyi canlandırmak,

3. Çocuklara kimlik duygusunu aşlamak adına yardımcı olmak,
4. Kültürel kökleri ve mirastaki paylarını anlamasına yardımcı olmak,
5. Modern dünyadaki ülkelerde ve kültürler ile ilgili bilgilenmesine ve onları anlamasına katkıda bulunmak,
6. Tarih yardımı ile çocukların fikirsel gelişimlerine katkıda bulunmak,
7. Tarihsel değerlendirmeler, incelemeler ile sistematik analiz ve gerçeğin araştırılmasına destek sağlamak,
8. Tarih metodolojisiyle çocukları tanıştırmak,
9. Programın diğer alanlarına zenginleştirici bir katkıda bulunmak,
10. Çocukları gelecekteki yetişkinlik yaşamlarına hazırlamaktır (Metin, 2011: 23).

Kösoğlu'ya (1998) göre Tarih, sosyal bilimler genel kavramından daha farklı bir öğretim alanıdır. Aynı zamanda tarih bilimi de kendine has öğretim hedefleri güder:

Tarih öğretiminin genel amaçları ise şöyle sıralanmaktadır:

- a. Öğrencilerin geçmişe ilgisini çekmek,
- b. Öğrencilerin başka ülkeler ile bunların kültürlerini bilmelerine ve anlamalarına katkı sağlamak,
- c. Geçmişe dayanarak bugünü anlamak
- d. Müfredatın farklı alanlarını zenginleştirmek,
- e. Disiplinli bir çalışmayla zihni eğitmek
- f. Öğrencileri ileriki hayatlarına hazırlamak
- g. Öğrencilerin kimlik duygularının gelişimlerine katkıda bulunmak.

Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından açıklanan “Orta Öğretim Kurumları Tarih Programı”nda tarih derslerinin amaçları aşağıdaki gibi sıralanmıştır (<http://ttkb.meb.gov.tr>, 2015):

Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişimindeki yerlerini kavratarak öğrencilerin demokratik, laik, çağdaş ve ulusal değerleri yaşatma isteklerini sağlamak

a. Geçmiş, bugün ile gelecek algısında tarih bilinci oluşturma

b. Türk kültürünü ve Türk tarihini oluşturan esas süreç ve öğeleri öğretmek öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak,

c. Milli kimliğin oluşumunu ve bu kimliği oluşturan hususları ve milli kimliğin korunması gereksinimi artırmak,

d. Geçmiş ile bugün arasındaki bağlantıları kurarak milli beraberliğin ve milli birliğin önemini vurgulamak,

e. Tarih boyunca var olmuş uygarlıklar ve yaşamış milletler ile ilgili bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

f. Türk milletinin dünya uygarlık ve kültürlerinin gelişmesindeki yerini öğretmek ve insanlığa hizmetlerini kavratmak,

g. Öğrencilerin kendilerini kuşatan kültür dünyaları hakkında meraklarını gidermek,

h. Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak,

- i. Tarih alanında araştırma yaparken tarih biliminin yöntem ve tekniklerini, tarih bilimine ait kavramları ve tarihçi becerilerini doğru kullanmalarını sağlamak,*
- j. Öğrencilerin farklı dönem, mekân ve kişilere ait toplumlar arası siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederek bu etkileşimin günümüze yansımaları hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak,*
- k. Barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış, demokrasi ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlı olmalarını sağlamak,*
- l. Milli kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak,*
- m. Kültür ve uygarlığın somut olan ya da olmayan mirası üzerinde tarih araştırmaları yaparak,*
- n. Tarihsel anlatıları yazılı ve sözlü ifade ederken Türk dilini doğru ve etkili kullanma becerisi kazandırmaktır.*

Tarih Öğretiminde Güncel Yaklaşımlar

21. yüzyıldan itibaren ekonomik ve toplumsal alanlarda gözle görünür yenileşme ve değişimler olmuştur. Bu durumlar, eğitim alanına da yakından yansımış ve yeni teknik ve yöntemleri de beraberinde meydana getirmiştir. Tarih öğretimi ve Sosyal bilimler aracılığı ile öğrencilerde ne tarz davranış farklılıkları oluşturabileceğini bilinememesi ve bu değişikliklerin tarih öğrenimine yansıtılmaması halinde, tarih dersleri, sayı, isim ve rakamların ezberle öğretildiği dersler olmaktan ziyade fazla bir iş görememektedir. Tarih, yalnızca bilgilerin paylaşıldığı ders değildir. Tarih derslerinde değerlendirme, analiz, sentez ve yorumlama gibi üst seviye düşünce ve akıl

becerilerinin de öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Tarih eğitiminde yıllardır tekrarlanan problemlerin çözümünde önemli araçlar son zamanlarda geliştirilen “*yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı*” olarak karşılaşmaktadır (Nişan, 2010: 16).

Yapılandırmacılık, öğrenenlerin bilgileri ne şekilde öğrendiklerine dair bir kuramdır. Zaman içerisinde öğrenenlerin öğrendikleri bilgileri nasıl yapılandırdıklarına dair bir yaklaşım olmuştur. Yapılandırmacılıkta bilginin tekrarından ziyade, bilginin transferi ile yeniden yapılandırılması durumu vardır (Perkins, 1999: 8). Yapılandırmacı eğitimin en önemli niteliği, öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına, yorumlamasına, oluşturmasına ve geliştirmesine fırsat sunmasıdır. Alışılmış bu yöntemde öğretmen bilgileri verebilir veya öğrenenler bilgileri kitaplardan v.b. kaynaklardan öğrenebilirler fakat bilgiyi algılamak, yapılandırmak ile aynı anlamda kullanılmamaktadır. Öğrenenler, yeni bir bilgiyle karşılaştığında, dünyayı tanımlama ve önceden oluşturduğu kurallarını kullanır ya da algıladığı bilgiyi açıklamak için yeni kurallar oluşturur (Brooks ve Brooks, 1999: 9). Bir başka ifadeyle yapılandırmacılık çevreyle insan beyni arasında güçlü bir bağ kurmadır. Yapılandırmacı öğrenmenin temelinde aşağıdaki unsurlar vardır (Nişancı, 2010: 17):

1. *Bilgiyi araştırma yorumlama ve analiz etme.*
2. *Bilgiyi ve düşündürme sürecini geliştirme.*
3. *Geçmişteki yaşantılarla yeni yaşantıları bütünleştirme.*

Yapılandırmacı öğrenmede, öğrenen etkin rol almaktadır. Yalnızca dinlemek veya okumaktan ziyade tartışma, düşünceleri savunma, sorgulama, hipotez kurma ve fikirleri paylaşarak öğrenme süreçlerine etkin katılım yolu ile öğrenme

gerçekleştirilmektedir. Bu yaklaşımda kişilerin etkileşimleri önemlidir. Öğrenenler, bilgileri doğrudan kabul etmek yerine bilgileri oluşturup yeniden keşfederler (Perkins, 1999: 7). Her yeni öğrenilen bilgileri bir sonraki bilgilerin yapılandırması için zemin hazırlamak amacı ile kullanırlar. Yeni öğrenilen bilgiler daha önceden yapılanmış bilgiler üzerine bina edilmektedir. Böylece yapılandırmacı öğrenme var olanlar ile yeni olan öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi var olanlar ile bütünleştirme sürecidir. Burada, yalnızca bilgilerin sürekli yığılması durumu söz konusu değildir. Kişi bilgiyi gerçekten yapılandırmış ise kendi yorumunu yapacak ve bilgiyi temelden kuracaktır. Yapılandırmacılık, bilginin biriktirilmesi ve ezberlenmesi değil, düşünme ve analiz etme ile ilgilidir (Nişancı, 2010: 17).

Tarih öğretimi konusunda kullanılabilecek diğer güncel yaklaşım da sözlü tarih öğretimidir. Sözlü tarih *“yaşayan kişilerin kendi geçmişleriyle ilgili belleklerinin, toplumsal olayların, tanıdıkları kişilere dair anlatımlarının ve genel olarak anılarının görüşme yoluyla kayda geçirilmesi”* olarak ifade edilmektedir (Somersan,1994: 368; akt. Nişancı, 2010: 18). Geleneksel yöntemler ile tarihçiler geçmiş olayları ve olguları öğrenilmesi konusunda sözlü kaynakların değeri konusuna şüphe ile yaklaşımlarına karşın II. Dünya Savaşı’ndan sonrası Avrupa’da sözlü tarih, akademik tarihçilik ve tarih eğitiminde yerini almıştır. Özellikle son elli yılda çağdaş tarihin anlaşılması ve yerel tarihin öğrenilmesinden kaynaklı kişiler ile öğrencileri görüşürme tarih dersine ilgiyi de artıracaktır.

1950’li yıllarda tarih eğitimcilerin makalelerinde sözlü tarihin izlerine rastlanmaktadır. Bu makalelerde sözlü tarih Kurtuluş Savaşı gazilerinin savaşın geçtiği yerde konuşmalarını sağlama ya da savaşa katılmış olanların okula davet edilerek,

öğrencilerle görüştürülmesiyle dersin renkli ve canlı geçmesinin sağlanması açısından ele alınmıştır (Uluçay, 1954: 71).

Sözlü tarih, tarihin farklı türlerine de odaklanmayı da sağlar (Thompson, 1988: 7). Tarihin kapsamını da genişleterek resmi tarih anlayışları da pek yer bulamayan halkın da tarihin öznesi haline getirmektedir. Belli bir zamana ait bireysel tanıklık ya da yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarılıp değerlendirilmesi yolu ile toplumların geçmişlerinin inşasına katkıda bulunmaktadır (Danacıoğlu, 2001). Çağdaş tarihçilik anlayışında tarihi anlamda dönemleri etkileyen olayları, özellikle belgelerden hareketle yorumlayarak anlamlandırmaya çalışırken ayrıntıların birçoğu tarihi kitaplarına ya da bazı yayınlara girememektedir. Tarihçinin anlamaya ve anlatmaya ihtiyaç görmediği ayrıntılardan bir bellek oluşturmaktadır. Esnaf, işçiler, mahalleler, mekânlar, siyasal aktör olamayan katmanlar ve onlara ait kültürel ürünler farklı bir bakış açısı ise ortaya konulmaktadır. Bu bakımdan sözlü tarih, kuramsal anlamda da bir tarihsel problematiği çoğu kere aydınlatma yeterliliğinden uzaktır. Fakat tarihi belge ve yöntemin yetersiz kaldığı noktalarda kritik edilmek koşulu ile sözlü kaynaklar tarihe geniş bir yorumcul çerçeve sunabilir (Üçüncü, 2011: 451).

Sözlü tarih toplumun her alanında birileri ile görüşmeyi içerecek biçimde geniş bir anlam kazanmıştır. Paykoç (1991: 119) sözlü tarih etkinliğini kullanma hazırlıkları bakımından aşağıdaki önerilerde bulunmuştur:

Konunun seçilmesi

Görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi

Soruların hazırlanması

Görüşmenin düzenlenmesi

Görüşmeden elde edilen bilgilerin düzenlenmesi

Etkinliğin toparlanması.

Sözlü tarih ile ilgili olarak; geçen asrın ikinci yarısında, bu alanda çalışmaların arttığı görülmektedir. Konuyla ilgili olarak geliştirilen yaklaşımların neticesinde elde edilen bilgilerin güvenilirliği hususunda tartışmalar mevcuttur. Bu tartışmalar, genellikle dokümanlara dayalı çalışan tarihçiler tarafından yapılmış olup; sözlü tarih yolu ile elde edilen bilgilerin, güvenilir olmadığına yönelik eleştirilerin bir kısmı aşağıdaki gibi sıralanabilir (Roper, 1996; akt. Safran, 2015: 109):

“Bireysel olarak insanların geçmişlerine ait çalışmalar, çok dar bir alanda yoğunlaşmaktadır.

Bireylerin geçmişlerine ait bilgiler sosyal, ekonomik ve demografik değişmelerin analizinde rahatça kullanılamamaktadır.

İnsanlar geçmişe ait hatıralarını anlatırken yanılabilirler ve yanlış bilgiler verebilirler.

Sözlü tarihe dayalı çalışmalar, kişisel görüşleri içerir” (Andreotti, 1993 ve Roper, 1996; akt. Safran, 2015: 110).

Burada, eğitim kurumlarında bu alana dayalı olarak yapılacak öğretim etkinliklerinin faydaları da sıralamak gerekir (Brooks, Aris ve Perry, 1993; McCulloch ve Richardson, 2000):

“Öğrencilerin, araştırma becerileri geliştirilebilir.

Öğrencilerin, eleştirel düşünme ve soru sorma becerileri geliştirilebilir.

Öğrencilerin, kronoloji anlayışının gelişmesine katkı sağlanabilir.

Öğrenciler, yaparak ve yaşayarak öğrenme imkânı bulurlar.

Öğrencilerin, ortak çalışabilme, sosyal ve kişilik becerileri gelişir.

Tarih öğretiminde önemli yeri olan süreklilik ve değişim gibi kavramların öğrenilmesine yardımcı olur.

Okuma hızı düşük olan öğrencilerin, daha rahat öğrenmelerine yardımcı olunabilir.

Konsantrasyonu düşük olan öğrencilerin, konsantrasyonunu artırır.

Öğrencilerin, mukayese edebilme becerilerini geliştirir.

Mülakat sorusu hazırlama, verileri elde etme, analiz ve yorum yapma becerileri gelişir.

Yaşı küçük olan öğrencilerin, tarih bilincinin gelişmesine yardım eder.

Okul ile yaşam arasında köprü vazifesi görür.

İyi bilinen olaylara yeni yorumlar getirilebilir.

Dokümanlara dayalı, araştırmalar sonucu elde edilemeyen bilgiler elde edilebilir.

Toplumun alt kesimine ait insanların sesleri duyurulabilir.

Öğrencilerin, gözlem becerisi gelişebilir.

Öğrencilerin, organizasyon becerileri gelişebilir.

Öğrenciler, yeni bakış açıları kazanabilir”.

Tarihten Günümüze Yaşayan Tarih Göstergeleri

Günümüzde belli bir yaşın üstünde olan, tarihe tanıklık etmiş insanlar nasıl yaşayan tarih yetişkinlerimiz ise bugün birer tarihi bilgi ve belge özelliği taşıyan ve o

dönemde yaşamış kişiler tarafından oluşturulmuş kitabeler, siyasetnameler, vakanüvistler ve destanlar bir nevi yaşayan tarih yetişkinlerinin eserleri olarak nitelendirilebilir. Tarihten günümüze kadar gelen tarih göstergelerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

Kitabeler

Kitâbe, binaların dış ve iç duvarlarında taş, mermer, çini, ahşap, maden gibi maddeler üzerine kabartmak ya da oymak sureti ile işlenmiş yazılara denir (Solmaz, 2013: 151). Binaların yanında köprü, çeşme, nisan taşı ya da menzil taşı, mezar taşı gibi eserler de akla gelir. Genellikle dinî, askeri ve sivil binaların belirli yerlerine itinayla işlenen kitabeler, kapsamıyla önemli bir mimarî eser olmalarının yanında dekoratif unsurlardır. Yapıların birçoğunun giriş kapıları üzerinde bulunan ve eserlerin kimler tarafından ve ne zaman yapıldığını bildiren kitabelere **târih kitâbesi**, eserlerin tamir edildiğini ifade eden kitabelere **tamir kitâbesi** ismi verilmiştir. Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan eserlerin bazılarında kitabeler kemerlere, bazıları ise iç kapıların üzerinde bulunmaktadır. Sayıları az da olsa dış duvarlarda da bazı levhalara rastlanmaktadır. Bunlara da **kitâbe levhası** ismi verilmektedir (Solmaz, 2013: 147).

Siyasetnameler

Siyaset sözcüğünün farklı lügat anlamları mevcuttur. Bununla beraber, bugün kamu düzenini sağlamak amacıyla yapılanları ya da devletlerin arasındaki ilişkileri düzenleyen bir bilimdir (Adalıoğlu, 2004: 3). Geçmişte İslam dünyasında hükümdarlara ve devlet yönetiminin ile ilgili yazılan eserlere, Arapça siyaset, Farsça mektup anlamı taşıyan nâme ve mürekkep anlamlarına Siyasetnâme ismi verilmektedir (Levent, 1963: 169). Bir başka deyişle, devlet adamlarına özellikle yöneticilik sanatıyla ilgili bilgiler aktaran eserlerin genel ismine siyasetnâme adı verilir (Türkdoğan, 2010: 418).

Siyasetnâmelerde bir hükümdarda olması gereken özellikler, saltanatlığın dayandığı prensipler, devlet yönetiminin ayrıntıları gibi konular işlenmektedir.

Türk edebiyat ve kültüründe siyasetnameler önemli bir geleneğin yansımasıdır. Genel olarak devlet başkanlarına yazılmış olmakla beraber, devlet görevlileri için yazılanları da vardır. Siyaset sanatı dahil olarak, ahlak, ibadet, âdâb-ı muâşeret v.b. sosyal ve dinî içerikli olanlar da bulunmaktadır. Devlet başkanları için yazılanlara, “Nasîhâtü’l-mülûk, Enîsü’l-mülûk ve Tuhfetü’lmülûk” gibi isimler verilirken, vezirler için yazılanlara; Mir‘atü’l-vüzerâ, Tuhfetü’l-vüzerâ, Nasîhâtü’lvüzerâ, Hadîkatü’l-vüzerâ gibi isimler verilir. Hem sultanlar hem de vezirler için yazılanlara, Nasîhâtü’s-sultân ve’l-vüzerâ gibi ortak isimler verilmektedir (Uğur, 1935: 20).

Vakanüvistler

Vakanüvis, Osmanlı İmparatorluğu döneminde saltanatın tarihi özellik taşıyan olgu ve olayları kaydetmek ile görevlendirdiği kişilere verilen isimdir (<http://www.odtugvo>, 2011). Osmanlı Devleti’nde tarih yazıcılığının önemli hususlarından biridir, vakanüvislik. XVIII. Yüzyılın ilk başlarında ön plana çıkmıştır. Osmanlıda merkez teşkilatında bulunan ve devlet tarihçisi olan vakanüvisler, kendilerinden önce kaydedilen olayları derlemişlerdir. Ayrıca, görevli oldukları dönemin olaylarını da kaydetmişlerdir. İlk vakanüvis Halepli Mustafa Naima Efendi olarak bilinmektedir (<http://tarihsitesi.net>, 2014).

Togan (1985: 109), konuyla ilgili şunu söylemiştir: “Tarihin ancak vakanüvislerden ve diğer yazılı vesikalardan öğrenileceğini zannederek bütün himmeti o tarafa hasretmek büyük bir delalet”tir.

Destanlar

Destanlar, bu konuda çalışma yapanların araştırmacıların yaptığı çeşitli tanımlar vardır. Destanı, “*bir milletin yaşamış olduğu maceraların, dünyaya bakışının ve ideallerinin, genellikle bir prototipten hareketle, bir kahraman etrafında birleştirilerek dile getirildiği, kendisine has bir geleneği olan anonim eserler*” olarak tanımlanabilmektedir (Yıldız, 2013).

Destan terim olarak Türkçe’ye nazım şekli, dini hikâye, halk hikâyesi, fikrî ve tasavvufî eser, mensur edebî eser, manzum ve mensur tarih, yeni edebiyat alanında genellikle vakaya dayalı uzun şiirler için de kullanıldığı bilinmektedir. Destanların Türk kültür tarihi bakımından önemi büyüktür. Onlar edebî bir eser olmak ile birlikte Türk tarihi ve Türk kültür tarihini yansıtan aynalardır. Destanların konuları genellikle tarihî gerçeklere dayanmaktadır. Bu nedenle geçmiş zamanlarda gerçekteymiş olan olaylar, yaşamış kahramanlar ve mekânlar ile ilgili bilgileri öğrenme konusunda yardımcı olmaktadır. Destanlar, yazılı metinler dikkatli olarak incelendiğinde uzak tarihle ilgili ciddi bilgiler aktarmaktadırlar.

Türk destanlarının büyük bir bölümü yazıya geçirilmemiştir. Yazıya geçirilen ve bilinen önemli Türk destanlarını iki grup altında toplamak mümkündür (Demir ve Erdem, 2006: 98).

1. İslâmiyet’in Kabulünden Önceki Türk Destanları: İslâmiyet öncesine ait destanların bir bölümünde genellikle konu Türklerin yok olması ya da varlıklarının devamıyken bir bölümünde de mücadeleler anlatılmıştır. Mücadele edilenler tabiat ya da başka milletler olabilmektedir. İslâmiyet öncesi türk destanlarından en önemlileri Alp Er Tunga Destanı, Bozkurt Destanı, Oğuz Kaçan Destanı, Ergenekon Destanı,

Uygur Destanı'dır. Dede Korkut Destanı ve Manas Destanı geçiş dönemine ait destanlar olarak söylenilebilir.

2. İslâmî Türk Destanları: Bu dönemdeki destanlar, Anadolu'da Türk kültürü ile şekillenmişlerdir. Ancak bir bölümü kahramanları, coğrafyası Türklük ile ilgili değildir. Destanî halk hikâyeleri olarak da adlandırılabilen, *Hz. Ali Cenklere*, *Hamza-nâme*, *Müseyyeb-nâme* ve *Ebû Müslüm-nâme*; Arap ya da İranlı kahramanlar çevresinde şekillenmiştir. Bunların coğrafyası Anadolu değildir (Yıldız, 2013).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni ve tipik durum örnekleme kullanılmıştır. Şimşek ve Yıldırım (2006)'a göre olgu bilim deseni, farkında olduğumuz ancak, derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliriz. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur.

Tipik durum örneklem yöntemi, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıda durumdan tipik olan bir durumun belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanmasını gerektirir. Burada esas olan sıra dışı olmayan ortalama, tipik bir durumun seçilmesidir (Büyüköztürk, vd., 2008).

70 yaşın üzerindeki insanların yakın tarih konusundaki bildiklerinin belirlenmesi için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Uygulanan yöntem ve tekniğin analizi için uzman görüşüne başvurulmuş, dereceli puanlama ölçeği oluşturulmuş yetişkinlerimizin yakın tarih bilgileri belirlenmiştir.

Bu çalışmada, veri toplama aşamasında yüz-yüze görüşme yöntemi benimsenmiş ve birçok soruda yapılandırılmış (formal) ve bazı sorularda ise görüşmeciden detay alabilmek amacı ile hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır (Stacey, 1970).

Yöntemin seçilmesinde yüz yüze görüşmelerin aşağıdaki olumlu özelliklerinden dolayı tercih edilmiştir.

1. Yüzyüze görüşme yönteminde iletişimi geliştirme olanağı vardır. Görüşmecinin cevaplayıcı ile kurduğu ilişki ne kadar güçlü ise cevaplayıcının verdiği bilgiler de o derece doğru ve ayrıntılı olur. Görüşmeci cevaplayıcıya daha derinlemesine yanıtlar alabilmek için ek sorular sorabilir (Pişkin ve Öner, 1999).
2. Görüşmede sorulan soruların sıralarının değiştirilebilmesi veya herhangi bir sıraya tabi tutulmadan sunulması açısından cevaplayıcıya bir esneklik sağlar ve görüşmenin verimliliğini artıran bir katkısı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2005) .

Çalışma Grubu

Tablo 2’de Tokat ilinin yaş ve cinsiyete göre genel nüfus dağılımı verilmiştir.

Tablo 2. Tokat İli Genel Nüfus (Cinsiyet ve Yaş, 2013)

Yaş grubu	Erkek	Kadın	Toplam
'70-74'	8.511	9.292	17.803
'75-79'	6.004	6.907	12.911
'80-84'	3.903	5.169	9.072
'85-89'	1.035	2.125	3.160
'90+'	155	571	726

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>, 2013

Tablo 2'ye göre 17.803 kişinin 70-74 yaş grubunda, 12.911 kişinin 75-79 yaş grubunda, 9.072 kişinin 80-84 yaş grubunda, 3.160 kişinin 85-89 yaş grubunda ve 726 kişinin de 90 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın evrenini Tokat ilinde yaşamakta olan 70 yaş ve üstü yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Bununla birlikte yapılan araştırmanın çalışma grubu 40 kişiden oluşmaktadır. Bu 40 kişinin 8'i kadın, 32'si erkektir. Görüşülen 8 kadından 7'si 70-74 yaş grubunda, 1'i 75-79 yaş grubundadır.

Görüşülen 32 erkekten 11'i 70-74 yaş grubunda, 11'i 75-79 yaş grubunda, 7'si 80-84 yaş grubunda ve 3'ü 85-89 yaş grubunda yer almaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan yetişkinlere ait kişisel özellikler aşağıda yer alan tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Yetişkinlere Ait Kişisel Özellikler

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
70-74	18	11	7
75-79	12	11	1
80-84	7	7	0
85-89	3	3	0
90 +	0	0	0

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak kullanılan gözlem tekniği araştırılacak unsurların doğal ortamlarındaki yapılarının incelenmesi sonucu veri elde etme yöntemidir. Gözlemin araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde ve sonuçlarının değerlendirilebilecek nitelikte yapılması amacıyla sorular önceden belirlenmiş ancak yapılandırılmış metotlar da ihtiyaç halinde kullanılmıştır. Bu tür veri toplamada görüşmecinin ve görüşülen kişilerin tutum ve tavırlarının bilgiyi etkileme olasılığının yüksekliği dikkate alınmış ve gerekmedikçe müdahaleler ve yönlendirmeler yapılmamıştır. Konuya ilişkin

kesin ve kapsamlı bilgiye sahip olunduktan sonra görüşme yeri ve görüşmeciler belirlenmiştir. Görüşmeye başlarken araştırmacı kendini ve araştırmayı tanıtarak işe başlamış ve görüşülen grubun güveni kazanıldıktan sonra belirlenen sorular sorulmuş ve kayıt altına alınmıştır. Tarafsız ve yorumsuz şekilde soru sorulmuştur.

Araştırma sorularının oluşturulması aşamasında araştırmacı tarafından son yetmiş yılın önemli olaylarının ortaya konulması için detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taramasına dönük görüşme soruları oluşturulmuştur. Oluşturulan formun geçerliliğini sağlamak üzere iki ayrı uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formuna nihai hali verilmiştir. Formun birinci kısmında kişisel bilgiler yer almakta, ikinci kısmında ise katılımcıların anılarını aktarmalarına dönük sorular bulunmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler, oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla Tokat Merkez ve Merkeze bağlı köylerde yaşayan önceden tespit edilmiş olan 70 yaş ve üzeri yetişkinlerle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerle toplanmıştır. Katılımcıların sorulara vermiş oldukları yanıtlar görüşme esnasında araştırmacı tarafından bire bir yazılarak yazılı doküman haline getirilmiştir. Elde edilen doküman elli yedi sayfalık bir Microsoft Word belgesine dönüştürülmüştür.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen yazılı dokümanın değerlendirilebilmesi için IBM SPSS (17.0 versiyonu) Microsoft Excel (Kodlama aşamasında) programları kullanılmıştır. Veriler, oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla Tokat Merkez ve Merkeze bağlı köylerde yaşayan önceden tespit edilmiş olan 70 yaş ve üzeri yetişkinlerle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde toplanmıştır. Katılımcıların

sorulara vermiş oldukları yanıtlar görüşme esnasında araştırmacı tarafından bire bir yazılarak yazılı doküman haline getirilmiştir. Elde edilen doküman Microsoft Excel'e aktarılarak kodlama işlemine tabi tutulmuştur. Kodlama işleminde olgusal verilere (cinsiyet, yaş gibi) yer verilmemiş olup yargısal veriler (kişisel yargı ve yoruma dayalı, sübjektif türden veriler) üzerinde durulmuştur. Kodlama aşamasından sonra kodlar ve veriler SPSS programına aktarılarak analiz edilmiştir. Analizlerde "Frekans - Count" ve "Column Responses %" istatistikleri kullanılmıştır (Can, 2014) .

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına ve ana problemine uygun olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgular alt problemler altında adım adım sunulmuştur.

Giriş bölümünde tanımlanan alt problemler aşağıdaki gibidir:

1-Yetişkin insanların tarihi öğrenme kaynakları nelerdir?

2-Yetişkin insanlara göre yaşadığı dönemin tarihi hakkında akıllarında kalan kalıcı olaylar nelerdir?

3-Yetişkin insanların tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?

Cevap aranan bu alt problemler doğrultusunda, araştırmaya katılan katılımcılar ve katkı oranları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Katılımcılar ve Katkı Oranları

Katılımcı	Kod	Referans	Katılımcı	Kod	Referans
Katılımcı 1	20	20	Katılımcı 21	22	22
Katılımcı 2	20	20	Katılımcı 22	20	20
Katılımcı 3	20	20	Katılımcı 23	20	20
Katılımcı 4	20	20	Katılımcı 24	20	20
Katılımcı 5	20	20	Katılımcı 25	20	20
Katılımcı 6	20	20	Katılımcı 26	20	20
Katılımcı 7	23	23	Katılımcı 27	22	22
Katılımcı 8	20	20	Katılımcı 28	20	20
Katılımcı 9	20	20	Katılımcı 29	20	20
Katılımcı 10	20	20	Katılımcı 30	20	20
Katılımcı 11	20	20	Katılımcı 31	20	20
Katılımcı 12	21	21	Katılımcı 32	20	20
Katılımcı 13	20	20	Katılımcı 33	20	20
Katılımcı 14	20	20	Katılımcı 34	17	17
Katılımcı 15	20	20	Katılımcı 35	20	20
Katılımcı 16	20	20	Katılımcı 36	20	20
Katılımcı 17	20	20	Katılımcı 37	20	20
Katılımcı 18	21	21	Katılımcı 38	22	22
Katılımcı 19	20	20	Katılımcı 39	20	20
Katılımcı 20	20	20	Katılımcı 40	20	20

Görüşmelerde en çok katkıda bulunan katılımcı “katılımcı 7” iken en az katkıda bulunan katılımcı ise “katılımcı 34”dür (Tablo 4.).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ile daha önceden belirlenen temalara yönelik açıklamalarda bulunulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırmamızda incelediğimiz 10 adet tema bulunmaktadır.

Katılımcılar toplamda 1226 ifade bildirmiş, vurgu yapmışlar veya hatırladıklarını belirtmişlerdir. Soru bazlı vurgulanan ifade sayısına bakıldığında

Birinci soru (15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?) %15,5 ile 190 ifade içermiş ve en yüksek ayrıntı bildiren soru olmuştur.

İkinci soru ise (27 Mayıs 1960 Darbesi Size Neler Hatırlatıyor? Aklınızda Kalanlar Nelerdir?) 183 ayrı tema içermiş ve %14,9 ile ikinci en yüksek ayrıntı bildiren soru olmuştur. Sorulara ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Sorular	n	%
S1	190	15,5
S2	183	14,9
S3	72	5,9
S4	175	14,3
S5	171	13,9
S6	80	6,5
S7	76	6,2
S8	121	9,9
S9	86	7,0
S10	72	5,9
\bar{X}	122,6	10,0
Toplam	1226	100

Yetişkin İnsanların Tarihi Öğrenme Kaynakları Nelerdir?

Çalışmamızda yetişkin insanların tarihi öğrenme kaynaklarının neler olduğuna ilişkin bir adet sorumuz bulunmaktadır. 9. sorumuzda ‘‘tarihi olayları nerelerden öğreniyorsunuz’’ diye sorulmuştur.

Soru 9'da katılımcılara tarihi olayları hangi bilgi ve iletişim kaynaklarından öğrenebildikleri sorulmuştur. %46,5'luk bir oranda televizyondan öğrendikleri söylenmiştir. İkinci yüksek orana ise radyo sahip (%23,3)'tir. Gazete ise hemen hemen hiç söylenmemiş durumda (%1,2)'dir.

Buna karşın üçüncü büyük kaynak ise bireylerin sosyal hayatta edindikleri iletişim ve deneyimlerden bu bilgilere ulaştıklarını göstermektedir. Çevreden (%15,1), yaşayarak (%12,8) ve imam sohbetlerinden (%1,2)'dir. Sosyal hayat bu üç kaynağın toplamı olarak düşünülürse (toplamda %29,1 oran) aslında radyodan daha önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Tarihi Olayları nerelerden öğreniyorsunuz?

<i>S9) Tarihi Olayları nerelerden öğreniyorsunuz?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Televizyondan	40	46,5	46,5
Radyodan	20	23,3	69,8
Çevreden	13	15,1	84,9
Yaşayarak	11	12,8	97,7
İmam sohbetlerinden	1	1,2	98,8
Gazete	1	1,2	100,0

Yetişkin İnsanlara Göre Yaşadığı Dönemin Tarihi Hakkında Akıllarında Kalan

Kalıcı Olaylar Nelerdir?

2. alt problemimize yönelik olarak yedi adet sorumuz gerçekleşme tarih sıralaması ile sorulmuştur. Sorularımız sırası ile Kore Çıkarması, 27 Mayıs 1960 Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, 12 Eylül 1980 Darbesi,

2 Ağustos 1990 Körfez Savaşı hakkında neler hatırladıkları ve ayrıca katılımcılar için önemli olduğunu düşündükleri tarihi olayları belirtebilmeleri adına “1950 sonrası yakın tarihimizin hatırlanan diğer önemli tarihi ve siyasi olayları nelerdir?” diye sorulmuştur. Sorular sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

70 Yaş ve Üstü Yaşayan Kişilerin Kore Çıkarması Hakkında Bildikleri, Kanaatleri ve Çıkarmaya İlişkin Görüşleri

Katılımcılara 15 Ekim 1950 Kore çıkarması hakkında neler bildikleri ve hatırladıklarını söylemeleri istenmiştir. Elde edilen veriler kodlandıktan sonra toplamda 81 kod altında grafiğe aktarılmıştır. Katılımcıların en çok (14 defa söylendi) hatırladığı Orgeneral Tahsin Yazıcı'nın Türk Askeri'nin Kore çıkartmasında komutanlık yaptığı hatırlanması olmuştur. % 7.4'lük bir orana sahiptir. % 4.7'lik bir oranda üç ayrı ifade yer almaktadır. 7 çemberin yarılması, Türkiye'nin asker göndermesi ve Türk askerinin şehit olması 9'ar defa söylenmiştir. Tablodan da görüleceği gibi çok dağınık ve birçok farklı nokta katılımcılar tarafından hatırlanmış durumdadır. Genel kanı ise Amerika'nın veya NATO'nun isteği ve talebi ile Kore'ye gidildiği ve savaş döneminde çok fazla sayıda asker kaybı verildiği ve bunun ülkenin hafızasında acı hatıralar yarattığıdır. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 6.'da verilmiştir.

Tablo 6. 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?

<i>S1) 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Orgeneral Tahsin Yazıcı Türk Askerinin komutanıydı.	14	7,4	7,4
7 çember yarılmış.	9	4,7	12,1
Türkiye asker gönderdi.	9	4,7	16,8
Türk askeri şehit oldu.	9	4,7	21,6
Türk askerini çember içine aldılar.	8	4,2	25,8
Amerikan askeri Türk askerini yalnız bıraktı, kaçtı.	8	4,2	30,0
Başbakan Menderes'ti.	7	3,7	33,7
Türk askeri çemberden kurtulmuş.	6	3,2	36,8
Kore'de Türk askeri savaştı.	5	2,6	39,5
Korelilerle savaşıldı.	5	2,6	42,1
Amerika'ya yardım için gidildi.	5	2,6	44,7
İlk giden tabur öldü, Çok askerimiz öldü.	5	2,6	47,4
Amerika'ya sahip çıktılar, kurtardık, yardım ettik.	4	2,1	49,5
Korelileri kurtardı.	4	2,1	51,6
Adnan Menderes orduyu Kore'ye gönderdi.	4	2,1	53,7
NATO'ya bağlı çalıştık.	3	1,6	55,3
Köyden Kora'lı gitti.	3	1,6	56,8
Amerika madalya verdi, kutladı.	3	1,6	58,4
Harbi kazandık.	3	1,6	60,0
Balaköylü Ali gitti.	3	1,6	61,6
Kıtlık vardı.	3	1,6	63,2
Ben o zaman askerdim.	3	1,6	64,7
Hiçbir şey hatırlamıyorum.	3	1,6	66,3
İsmet Paşa cepheden kaçanı vururuz diyor. Cepheden kaçan vurulur deniyor.	2	1,1	67,4

<i>S1) 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Amerika Türkiye'den yardım istedi.	2	1,1	68,4
Biz olmasak Amerikalılar ölecekti.	2	1,1	69,5
Kırım olmuş.	2	1,1	70,5
Yemeklerde kurtlar vardı.	2	1,1	71,6
Albay Celal Doğan.	2	1,1	72,6
Dönemin başbakanı İsmet Paşa'ydı.	1	,5	73,2
İsmet Paşa'dan sonra Menderes geldi.	1	,5	73,7
Birleşmiş Milletler izni ile gidildi.	1	,5	74,2
Türk askeri cephenin önüne geçti.	1	,5	74,7
Çemberi yarmak için sabah namazı kılındı.	1	,5	75,3
Türk cephe komutanı Amerikan komutanını silahla vurmak istedi.	1	,5	75,8
İsmet Paşa'yı arıyorlar "Cepheden kaçanı siz ne yaparsınız?"	1	,5	76,3
Köyden Mehmet Çam gazi oldu.	1	,5	76,8
Zamanın Başbakanını bilmiyorum.	1	,5	77,4
Vapurla gidildi.	1	,5	77,9
1951-52 yıllarında asker gitti.	1	,5	78,4
Türk askeri tümen alay gitti.	1	,5	78,9
Amerika destek verdi.	1	,5	79,5
Almanya'ya yardım için gidildi.	1	,5	80,0
Bulaköylü Ali sadece nöbet tutmuş.	1	,5	80,5
Kore kızları ile dalga geçtim..	1	,5	81,1
Mehmet Çam gitti.	1	,5	81,6
Sınır boyu Kore'ye gitti.	1	,5	82,1
Halep, Şam, Yemen şimdide attı kemendi Kore'ye diye mani var.	1	,5	82,6
Aklıma bir şey gelmiyor.	1	,5	83,2
Güneye, kuzeye, doğuya, Batı Kore'ye uzandı sınır boyumuz diye marşımız var	1	,5	83,7
Çini teşvik etti alçak Rusya.	1	,5	84,2
Türk insanı gitti koca Paris'e.	1	,5	84,7
Gitmiyor Kore'nin karadumanı gardaşınında varsa dini-imanı düşene bakmayın gardaş ileri manisi vardı.	1	,5	85,3
Türkiye'nin orda bir yeri oldu. Sonra orda bir müddet Türk askeri bulundu.	1	,5	85,8
Ben de gittim.	1	,5	86,3
Koreliler bizi çok sevdi.	1	,5	86,8
4 sene askerlik yapıldı.	1	,5	87,4
3-4 sefer seçme yaptılar Kore'ye göndermek için.	1	,5	87,9
Celal Bayar Cumhurbaşkanıydı.	1	,5	88,4
Başka bir şey hatırlamıyorum.	1	,5	88,9
Çin ile savaştık.	1	,5	89,5
Kura yaptılar.	1	,5	90,0
Her devletten bir adam vardı Kore yardımına.	1	,5	90,5
Bizim gitmemizde her şey sakinleşmişti.	1	,5	91,1
Doğu Batı Kore Savaşında biz antlaştırmaya gitmiştik.	1	,5	91,6

<i>S1) 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Amerika için Türk askeri öldü.	1	,5	92,1
5500 kişi gitti 450 kişiyken geri döndü.	1	,5	92,6
İngiliz, Amerikan askerinin burnu kanamadı.	1	,5	93,2
Niçin gittiğimizi doğru düzgün bilemedik.	1	,5	93,7
Asker kahramanlık gösterdi.	1	,5	94,2
NATO'ya girmek için asker gönderdiler.	1	,5	94,7
İsmet İnönü Kore'den gelen Türk ordusunu karşılamadı.	1	,5	95,3
Kuzey Kore-Güney Kore savaşında askeri gönderdik.	1	,5	95,8
Kore ile Çin arasında savaş vardı.	1	,5	96,3
1929'lular savaşa gitti.	1	,5	96,8
Türkiye'yi orta cepheye vermişlerdir.	1	,5	97,4
İngilizler solda Amerikalılar sağda cephede.	1	,5	97,9
Keyfi askerimiz kırıldı.	1	,5	98,4
Aziz Pektemir çemberi yaran o günkü üsteğmenlerdendi.	1	,5	98,9
Mahkeme paşamızı suçsuz bulmuş.	1	,5	99,5
Kore Harbi'nde Türkiye her alanda 1. Oldu.	1	,5	100,0

27 Mayıs 1960 Darbesi Hakkında Hatırlananlar

27 Mayıs 1960 Darbesi hakkında hatırlananları sorduğumuzda katılımcıların dönemin karakterleri ve sosyal hayat hakkında ayrıntılı dökümler verebildiği görülmüştür. Menderes'in iyi bir başbakan olduğu ve döneminde bolluk olduğu (%12,6) en çok hatırlanan sosyal olgu olmuştur. Daha sonra ise %9,8'lik oranda Menderes'in idam edildiği vurgulanmıştır. Menderes'i idam eden tarihi karakterler ise İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'di denilmiş (%9,3)'tir. Menderes ile birlikte Hasan Polatkan ve Rüştü Zorlu'nun da idam edildiği vurgulanmış (%7,1)'tir. Yine Menderes'in 2 dönem başbakanlık yaptığı (%6,0) ve Cemal Gürsel ile İsmet Paşa'nın Menderes ile birlikte hatırlandığı vurgulanmış (%4,4)'tir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. 27 Mayıs 1960 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?

<i>S2) 27 Mayıs 1960 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Menderes iyi bir başbakanı, döneminde bolluk vardı, dürüst bir insandı.	23	12,6	12,6
Menderes idam edildi.	18	9,8	22,4
Asanlar İsmet İnönü ve Cemal Gürsel'dir.	17	9,3	31,7
Hasan Polatkan, Rüştü Zorlu ve Menderes'i astılar.	13	7,1	38,8
Menderes 2 dönem (10 yıl) iyi bir başbakanı.	11	6,0	44,8
Cemal Gürsel, İsmet Paşa, Menderes'i hatırlıyorum.	8	4,4	49,2
Ben askerdim.	6	3,3	52,5
Menderes asıldı.	5	2,7	55,2
Askeri hükümet kuruldu.	5	2,7	57,9
Gazete ve radyodan Menderes'in asıldığını öğrendik.	5	2,7	60,7
Darbe yapıldı.	5	2,7	63,4
Başbakan Menderes'ti.	4	2,2	65,6
İsmet İnönü vardı.	4	2,2	67,8
Adnan Menderes'i idam ettiler.	3	1,6	69,4
Türkeş sürgüne gönderildi ve sonra geri döndü.	3	1,6	71,0
Celal Bayar ve Menderes'i suçladılar astılar.	3	1,6	72,7
Sokaklar karıştı.	3	1,6	74,3
Bizi topladılar.	3	1,6	76,0
Rüştü Polat idam edildi.	2	1,1	77,0
Sağır İsmet başbakan oldu.	2	1,1	78,1
Gazete ve Televizyon yoktu.	2	1,1	79,2
Gürsel Menderesi astırdı.	2	1,1	80,3
Ortalık bolluğu yoksulluk görmedik.	2	1,1	81,4
1959'da CHP'nin propagandası başladı.	1	0,5	82,0
Ailesi çok çabaladı ama astılar.	1	0,5	82,5
Millet Adnan Menderes'i çok seviyordu.	1	0,5	83,1
Maliye Bakanı Hasan Polatkan Türkiye'nin bütçesini kısa zamanda çıkardı.	1	0,5	83,6
Menderes Yassıada'ya götürüldü.	1	0,5	84,2
Bataryalı radyodan dinledik.	1	0,5	84,7
Köyümüzün Demokrat Parti Başkanı davul, zurnayı durdurdu.	1	0,5	85,2
Mahkemeler kuruldu.	1	0,5	85,8
Neden oldu bilmiyorum.	1	0,5	86,3
O gittikten bir müddet sonra inkılâp oldu.	1	0,5	86,9
Olmadı kurtaramadılar.	1	0,5	87,4
Türkiye iyiye gidecek diye inkılâp yaptılar.	1	0,5	88,0
Türkiye'nin başına kuyruklu yıldız doğuyordu deniyordu.	1	0,5	88,5
Türkiye'nin boğçasını ona yedirmişler.	1	0,5	89,1
Yağı kiloyla veriyorlardı.	1	0,5	89,6

<i>S2) 27 Mayıs 1960 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Yarıya bölüyorduk	1	0,5	90,2
Yassı Adaya götürdüler	1	0,5	90,7
Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi idi	1	0,5	91,3
Güresel'de Ecevit'te ve İsmet'te iş yoktu	1	0,5	91,8
Hakim Salim Başol CHP'nin etkisinde kalarak idam kararı verdi	1	0,5	92,3
Hakimlere benim dediğim kararları vereceksin yoksa hepinizi idam ederim dedi	1	0,5	92,9
Halk Partili olanlar yaptı	1	0,5	93,4
Halk Patisinin gününde ekmek bulamıyorduk	1	0,5	94,0
Her şey hükümetteydi	1	0,5	94,5
İdam diyince Türkeş'in tırnaklarını söktürdü Sağır İsmet	1	0,5	95,1
Kimler yaptı bilmiyorum	1	0,5	95,6
Kimse dışarı çıkmadı	1	0,5	96,2
Köpek davası	1	0,5	96,7
Menderes'e Köpek, Bebek Davası	1	0,5	97,3
Rahmetli Menderes Beni asiyorsunuz bari Hasan Polatkan'ı bari asmayın demiş	1	0,5	97,8
Sarıklıslada Menderes asılacak dediler	1	0,5	98,4
Ordu Teftiş Paşasıydı	1	0,5	98,9
Ordu Tümen Komutanlığını teftiş etti	1	0,5	99,5
Reisi Cumhur yaptı	1	0,5	100,0

12 Mart 1971 Muhtırası Hakkında Hatırlananlar

Katılımcıların %33,3'ü 12 Mart 1971 Muhtırası hakkında hiçbir şey hatırlamadığını söylemiştir. Muhtıranın hatırlanan önemli karakteri ise %23,6 oranı ile dönemin başbakanı Süleyman Demirel olmuştur. 17 kişi Süleyman Demirel'e muhtıra verildiğini ifade etmiştir. Yine 6 kişi %8,3 oranı ile dönemin başbakanının Süleyman Demirel olduğunu söylemiştir. 5 kişi ise %6,9 oranı ile askerın yönetimi ele geçirdiğini söylemiştir. Aslında bu üç ifade birbiri ile bağlantılı bir tarih bilincini ifade etmektedir. Toplam olarak bu üç ifadenin %38,8 oranında "*Dönemin başbakanı Süleyman Demirel yönetimine askeri müdahale olduğu/yapıldığı*" ifade edilmiştir. Daha sonrasında ise 2'şer defa söylenen %2,8'er oranı ile muhtıra döneminde kıtlık olduğu ile sağ ve solda siyasi radikalleşmeler olduğu gibi sosyal etkiler hatırlanmıştır. Sonrasında ise daha dağınık bir hatırlanma oranıyla dönemin cumhurbaşkanı ve dönemin bazı olayları ile

ilgili bilgiler söylenmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. 12 Mart 1971 Muhtırasından aklınızda neler kaldı?

S3) 12 Mart 1971 Muhtırasından aklınızda neler kaldı?	n	%	Kümülatif %
Hiçbir şey hatırlamıyorum.	24	33,3	33,3
Askerler Demirel’e muhtıra verdi.	17	23,6	56,9
O zamanlar Süleyman Demirel başbakanı.	6	8,3	65,3
Askerler yönetime geçti.	5	6,9	72,2
Kıtlık vardı, yağ kıtlığı.	2	2,8	75,0
Sağcılık solculuk olmasında etkili oldu.	2	2,8	77,8
Cemal Gürsel cumhurbaşkanıydı.	1	1,4	79,2
Cumhurbaşkanları o zamanlar hep subaydı Menderes’in asılmasından sonra.	1	1,4	80,6
Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’dı.	1	1,4	81,9
Demirel yedi kere gittim sekiz kere geri geldim dediğini hatırlıyorum.	1	1,4	83,3
Demirel askeriyeye haber verdi.	1	1,4	84,7
Çok iyi başbakanı.	1	1,4	86,1
Demirel Türkiye’yi idare edemedi.	1	1,4	87,5
Devlet üçer beşer kilo yağ dağıttı.	1	1,4	88,9
Ecevit o zaman vardı.	1	1,4	90,3
Köylü anlayamadı.	1	1,4	91,7
Malatyalıyı zehirle öldürdüler.	1	1,4	93,1
Nihat Erim Demirel’den sonra başbakan oldu.	1	1,4	94,4
Orgeneral Muhsin Batur’du.	1	1,4	95,8
Ortam düşük oldu.	1	1,4	97,2
Sonra bu askerler başarılı olamadı ve görevlerinden alındılar.	1	1,4	98,6
Halk Bankalarına asker diktiler.	1	1,4	100,0

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Hakkında Hatırlananlar

4. soru olarak katılımcılara 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında neler hatırladıkları sorulmuştur. 20 defa % 11,4’lük bir oranda asker / askerlerin şehit olması söylenmiştir. Dönemin başbakanı ve Rumlarla savaşılmaması 16’şar defa söylenerek % 9,1’lik hatırlanma oranına sahip olmuştur. 12 kişi tarafından % 6,9’luk bir hatırlanma oranı ile dönemin başbakan yardımcısı olarak Necmettin Erbakan’ın olduğu söylenmiştir. Aynı zamanda Bülent Ecevit değişik cümlelerde toplamda %25,7’lik bir

oranda söylenmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı denildiğinde yine katılımcıların hatıralarında yer alan Türklerin Rumlar tarafından öldürülmesi 10 defa söylenerek %5,7'lik bir oranda dile getirilmiştir. Bu oranlardan sonra Türk askerinin Beşparmak dağlarında yaptığı savaş (%4,6), Bülent Ecevit'in çıkartma yapması (%4,6), Türk askerinin savaşı kazanması (%4,0) ve yapılan savaşa atıfta bulunan diğer ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında neler hatırlıyorsunuz?

<i>S4) 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında neler hatırlıyorsunuz?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Askerin / Askerlerin şehit olması	20	11,4	11,4
Bülent Ecevit'in Başbakan olması	16	9,1	20,6
Rumlarla savaş olması	16	9,1	29,7
Necmettin Erbakan Başbakan yardımcısı	12	6,9	36,6
Türklerin Rumlar tarafından öldürülmesi	10	5,7	42,3
Bülent Ecevit'in hükümette olması	8	4,6	46,9
Ecevit'in 'Ayşe kızım geziye çık' sözü, parolası	8	4,6	51,4
Yunanlılar ile yapılan savaş	8	4,6	56,0
Beşparmak Dağlarında yapılan savaş	8	4,6	60,6
Bülent Ecevit'in çıkartma yapması	8	4,6	65,1
Türklerin savaşı kazanması	7	4,0	69,1
Necmettin Erbakan'ın hükümette olması	6	3,4	72,6
Beşparmak Dağlarına Türk tanklarının çıkması	5	2,9	75,4
Savaş olması	4	2,3	77,7
Beşparmak Dağlarından kazanılan zafer	4	2,3	80,0
Necmettin Erbakan orduyla çıkartma yapması	3	1,7	81,7
Beşparmak Dağlarına asılan Türk bayrağı	3	1,7	83,4
Askerlerin Kıbrıs'a vapurla / gemi ile girmesi	2	1,1	84,6
Ecevit'e Karaoğlan denmesi	2	1,1	85,7
Ermeniler ile yapılan savaş	2	1,1	86,9
Kıbrıs'ta Doktor Küçük'ün öldürülmesi	2	1,1	88,0
Türkiye kendi çıkartma gemisini vurması	2	1,1	89,1
Orhan Eyüpoğlu, Ecevit, Oğuzhan Asiltürk, İngiltere'ye danışmaya gitmesi	2	1,1	90,3
Doktor ve ailesinin katledilmesi	2	1,1	91,4
Cumhurbaşkanının asker olması	1	0,6	92,0
ABD'nin izniyle Bülent Ecevit Amerika ile görüşme yapması	1	0,6	92,6
İngiliz askerlerinin savaşa katılmaması	1	0,6	93,1
Türlere ait geminin batması	1	0,6	93,7
Rum askerlerinin kaçmaması için yapılan yöntemler	1	0,6	94,3
Kıbrıs'ı Ermeniler ile bölüşmesi	1	0,6	94,9
Süleyman Demirel'in Başbakan olması	1	0,6	95,4
Rumların sayısı Türklerden fazla olması	1	0,6	96,0
Yüzbaşı ve karısının öldürülmesi	1	0,6	96,6
Uçakla Türk askeri götürülmesi	1	0,6	97,1
Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olması	1	0,6	97,1
Türlere yapılan işkence	1	0,6	98,3
Kıbrıs Türklerinin Fazıl Küçük önderliğinde birleşmesi	1	0,6	98,9
Osman Karaoğlanoğlu'nun şehit olması(50. Piyade Alay Komutanıydı)	1	0,6	99,4
ABD'nin Türkiye'ye ambargo koyması	1	0,6	100,0

12 Eylül 1980 Darbesi Hakkında Hatırlananlar

5. soru olarak katılımcılara 12 Eylül 1980 darbesi hakkında neler hatırladıkları sorulmuştur. 37 defa %21,6'lık oranda sağ-sol davasının olduğu söylenmiştir. Daha sonra ise %19,3'lük oran ile Kenan Evren'in darbe yapan kişi olarak hatırlandığı görülmüştür. 1980 darbesi öncesine ait dönemin yaşanan hatıralarının yer aldığı üçüncü ve dördüncü ifadeler %15,2'lik oran ile okul ve sokaklarda kavgaların olması ve %13,5'lik oran ile öğrenci/insanların ölmesi söylenmiştir. Bundan sonraki oranlara baktığımız zaman ise dağınık, az sayıda ve farklı cümlelerle söylenmiş olsa da dönemin resmini veren ifadeler yer almıştır. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. 12 Eylül 1980 Darbesi size neler hatırlattıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?

<i>S5) 12 Eylül 1980 Darbesi size neler hatırlattıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Sağ-sol davaları olması	37	21,6	21,64
Kenan Evren'in darbe yapması	33	19,3	40,94
Okullarda / Sokaklarda kavgaların olması	26	15,2	56,14
Öğrencilerin / İnsanların ölmesi	23	13,5	69,59
Darbeyi askerlerin yapması	10	5,8	75,44
Sağcılar sağdan solcuların soldan gitmesi	6	3,5	78,95
Yürüyüşlerin / eylemlerin olması	5	2,9	81,87
Köylere varıncaya kadar silahların toplanması	4	2,3	84,21
İdam edilen insanlar	3	1,8	85,96
Dış güçlerin baskısı olması	2	1,2	87,13
Turgut Özal'ın Başbakan olması	2	1,2	88,30
Kenan Evren'in Genelkurmay Başkanı olması	2	1,2	89,47
Hapse atılan insanlar	2	1,2	90,64
Kenan Evren Cumhurbaşkanı olması	2	1,2	91,81
Bülent Ecevit-Necmettin Erbakan koalisyonu olması	1	,6	92,40
Alparslan Türkeş'in aslında solcu olması	1	,6	92,98
Süleyman Demirel'in Başbakan olması	1	,6	93,57
Selamet Partisi üyelerinin içeri alınması	1	,6	94,15
Cumhurbaşkanının asker olması	1	,6	94,74
Seçimden sonra sivil hükümet kurulması	1	,6	95,32
Anavatan Partisinin seçimi kazanması	1	,6	95,91
Mecliste olan kavgalar	1	,6	96,49
Vatandaşların silahları saklaması	1	,6	97,08
Solcuların eğitim almadan Tokat ilinde öğretmen olmaları	1	,6	97,66
Alevilik-Sunnilik baş gösterdi	1	,6	98,25
Alparslan Türkeş ve Bülent Ecevit arasındaki koltuk kavgası	1	,6	98,83
Silah yakalatmanın cezası 6 yıla kadar hapis cezası vardı	1	,6	99,42
Sokağa çıkma yasağı	1	,6	100,00

2 Ağustos 1990 Körfez Savaşı Hakkında Hatırlananlar

Katılımcıların Körfez Savaşı ile ilgili söylediklerinin başında 18 defa %22,5'lik oran ile 'Hiçbir şey hatırlamıyorum' ifadesi yer almıştır. 70 yaş üstü katılımcılarla görüşülmüş olması yakın tarihe doğru gelindikçe hiçbir şey hatırlanmıyor olmasını arttırmıştır. Bunun nedeninin dönemin postmodern savaş algısından kaynaklandığı

düşünülebilir. Kore savaşı gibi daha destansı ve halk hikâyeleri tarzından yaşanamayan bir tarih algısı olmuş olabilir. Katılımcıların %12,5'i Amerika'nın Irak'ı vurduğunu söylemiştir. Yine benzer bir ifade olarak düşünülebilecek Amerika'nın Irak'ı petrol için vurduğu (%7,5) ifadesi olmuştur. Dönemin bilinen karakteri Saddam Hüseyin ise birçok cümle içerisinde farklı şekillerde yer almıştır. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2 Ağustos 1990 Körfez Savaşıyla ilgili aklınızda kalanlar nelerdir?

<i>S6) 2 Ağustos 1990 Körfez Savaşıyla ilgili aklınızda kalanlar nelerdir?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Hiçbir şey hatırlamıyorum	18	22,5	22,50
Amerika'nın Irak'ı vurması	10	12,5	35,00
Amerika'nın petrol için Irak'a girmesi	6	7,5	42,50
Saddam Hüseyin'in mağarada bulunması	5	6,3	48,80
Saddam Hüseyin'in öldürülmesi / idam edilmesi	5	6,3	55,00
Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi	5	6,3	61,30
Amerika sayesinde Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi	5	6,3	67,50
Türkiye İncirlik üssünü Amerika'ya vermesi	3	3,8	71,30
Turgut Özal'ın Başbakan olması	3	3,8	75,00
Amerika'nın Irak'taki petrolü ele geçirmesi	3	3,8	78,80
İran-İrak savaş olması	2	2,5	81,30
Türkiye'nin Amerika'ya sahip çıkması	2	2,5	83,80
Saddam Hüseyin'in yenilmesi	2	2,5	86,30
Saddam Hüseyin'in Amerika yanlısı olması	2	2,5	88,80
Saddam Hüseyin'in devrilmesi	1	1,3	90,00
Irak uçaklarının İncirlik üssünden kalkması	1	1,3	91,30
Amerika'nın Irak halkını öldürmesi	1	1,3	92,50
Saddam Hüseyin'in Amerika'ya başkaldırması	1	1,3	93,80
Amerika'nın Türkiye'yi savaşa sokmak istemeleri	1	1,3	95,00
Turgut Özal'ın asker vermemesi	1	1,3	96,30
Saddam Hüseyin'in sarayının basılması	1	1,3	97,50
İran-İrak savaşında Amerika'nın Irak'ı desteklemesi	1	1,3	98,80
Saddam Hüseyin'in Turgut Özal'a kafa tutması	1	1,3	100,00

Yakın Tarihimizde 1950'den Günümüze Hatırlananlar

Yakın tarihimizin hatırlanma oranlarına baktığımızda %34,2 oranı ile en belirgin tarihi olayın Muhsin Yazıcıoğlu'nun öldürülmesi yer almıştır. Ayrıca Turgut Özal'ın zehirlendiği %14,5 ve Necmettin Erbakan'ın ölmesi %6,6 oranlarında söylenmiştir. 28 Şubat sürecinin Necmettin Erbakan'a yapılan darbe girişimi olduğu vurgulanmış (%5,3)'tir. Yine %5,3 oranında Turgut Özal'ın öldüğü (Zehirlenme vurgusu yapılmadan) belirtilmiştir. Dünya siyasi tarihini derinden etkileyen Amerika İkiz Kulelerine yapılan saldırı %3,9 oranında hatırlanabilmiştir. Aslında katılımcıların daha çok ülke içi tarihi olaylara daha fazla önem verdikleri de buradan görülebilmektedir. Eşref Bitlis'in öldürülmesi %3,9 oranı ile hatırlanmış, Ankara Sincan'da tankların yürütülmesi ve Turgut Özal'ın parti kongresi sırasında suikaste uğraması da %2,6 oranlarında hatırlanmıştır. Bu yüzdelerle sahip hatırlanan olayları %1,3'lük oranları ile diğer tarihi olaylar takip etmiştir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Yakın tarihimizde 1950'den günümüze başka neler aklınızda kaldı?

<i>S7) Yakın tarihimizde 1950'den günümüze başka neler aklınızda kaldı?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Muhsin Yazıcıoğlu'nun öldürülmesi	26	34,2	34,20
Turgut Özal'ı zehirlenmeleri	11	14,5	48,70
Necmettin Erbakan'ın ölmesi	5	6,6	55,30
28 Şubat darbesi (Necmettin Erbakan'a yapılan)	4	5,3	60,50
Turgut Özal'ın ölmesi	4	5,3	65,80
Amerika'da ikiz binaların vurulması	3	3,9	69,70
Eşref Bitlis'in öldürülmesi	3	3,9	73,70
Ankara Sincan'da tankların yürütülmesi	2	2,6	76,30
Turgut Özal'ı konferans sırasından kurşunlanması	2	2,6	78,90
Hiçbir şey hatırlamıyorum	1	1,3	80,30
Amerikan askerlerinin Irak'a girmesi	1	1,3	81,60
Saddam Hüseyin'in ölmesi	1	1,3	82,90
Amerika'nın Arap devletlerine karşı açtığı savaş	1	1,3	84,20
Ekonomik kriz	1	1,3	85,50
Askerlerin şehit olması	1	1,3	86,80
Necmettin Erbakan'ın Tansu Çiller'i Başbakanlıktan düşürmesi	1	1,3	88,20
Mahir Çıyan'ın öldürülmesi	1	1,3	89,50
Süleyman Demirel'in başa geçmesi	1	1,3	90,80
Bahtiyar Paşa'nın öldürülmesi	1	1,3	92,10
Ergenekon davası	1	1,3	93,40
Niksar'da muhtar aday seçiminde muhtarın öldürülmesi	1	1,3	94,70
Suriye olayları	1	1,3	96,10
Tayyip Erdoğan'ın başa geçmesi	1	1,3	97,40
Terör savaşı	1	1,3	98,70
Siyasetçilerin öldürülmesi	1	1,3	100,00

Yetişkin İnsanların Tarihi Olaylara Bağlı Olarak Ülkenin Geleceği

Hakkında Düşüncelerinin Yönü (Olumlu-Olumsuz) Nasıldır?

3. alt problemimiz için katılımcılara iki adet soru sorulmuştur. Birinci sorumuzda katılımcılara 1950'den sonra sosyal yaşamlarında meydana gelen değişimlerin neler olduğu sorulmuştur. İkinci sorumuzda ise tarihi olaylara rağmen katılımcıların ülkenin geleceği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Sorular sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

1950'den Günümüze Sosyal Anlamda Yaşanan Değişimler

8. sorumuzda katılımcılara sosyal hayatlarını etkileyen değişimlerin neler olduğu sorulmuştur. Elektriğin gelmesi %27,3'lük oran ile ilk sırada söylenmiştir. Bunun yanı sıra traktör/dozer/ biçerdöver/motor gibi teknolojik gelişmelerde sosyal hayatlarındaki en önemli değişiklikler olduğu vurgulanmış (%20,7)'tir. %7,4'lük oranla "Ekonomik düzelme" %5,8'lik oran ile "Televizyonun gelmesi", %5 oranları ile "Emeklilik imkânı", "Giyim kuşamın iyileşmesi" ve %4,1'lik oranları ile " Suyun gelmesi", " Yolların yapılması", " İş imkânı olması", "Telefon gelmesi" gibi gelişmeler vurgulanmıştır. Tarihi süreçte sosyal hayattaki değişimlerin %100 oranında olumlu gelişmelerin hatırlandığını göstermektedir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. 1950'den günümüze hayatınızda var olan değişimler(sosyal anlamda) nelerdir?

<i>S8) 1950'den günümüze hayatınızda var olan değişimler(sosyal anlamda) nelerdir?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Elektrik gelmesi	33	27,3	27,30
Traktör / dozer / döverbiçer / Motor imkanı	25	20,7	47,90
Ekonomik düzelme	9	7,4	55,40
Televizyon gelmesi	7	5,8	61,20
Emeklilik imkanı	6	5,0	66,10
Giyim anlamında düzelme	6	5,0	71,10
Suyun gelmesi	5	4,1	75,20
Yolların yapılması	5	4,1	79,30
İş imkanı olması	5	4,1	83,50
Telefon gelmesi	5	4,1	87,60
Araba olması	3	2,5	90,10
Selin engellenmesi için dereler yapıldı	2	1,7	91,70
Ulaşım için arabaların olması	2	1,7	93,40
Her alanda bolluk olması	2	1,7	95,00
Evlerin düzelmesi	1	,8	95,90
Tarlamın olması	1	,8	96,70
Barajların yapılması	1	,8	97,50
Bilgisayar olması	1	,8	98,30
Bulaşık / Çamaşır makinesi	1	,8	99,20
Doğalgaz	1	,8	100,00

Tarihi Olaylara Bağlı Olarak Ülkenin Geleceği Hakkında Düşüncelerinizin Yönü (Olumlu-Olumsuz) Nasıldır?

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ülkenin iyiye gittiğini (%36,1) , devletin güçlendiğini (%34,7) , bolluk olduğunu (%4,2) ve insanlık olduğunu söylemiş (%4,2) ki bu ifadeler olumlu bir bakış açısı olarak toplamda %79,2'lik bir orana sahiptir. Öte yandan %12,5'lik bir oranda Türkiye'nin durumunun iyiye gitmediğini ve %8,3 ise durumun iyiye gitmesini umduklarını anlatan olumsuz ifadeler söylemişlerdir. Katılımcıların konuya ilişkin verdikleri cevaplar aşağıda yer alan tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinizin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?

<i>S10) Tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinizin yönü(olumlu-olumsuz) nasıldır?</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kümülatif %</i>
Ülkemizin / Türkiye'nin iyiye gitmesi	26	36,1	36,10
Devletin güçlenmesi	25	34,7	70,80
Türkiye iyiye gitmiyor	9	12,5	83,30
Umarım iyiye gider	6	8,3	91,70
Bolluk olması	3	4,2	95,80
İnsanlık olması	3	4,2	100,00

BÖLÜM V

SONUÇ

Bu araştırma, Tokat iline bağlı köy, kasaba ve ilçelerde yaşayan Tarih yetişkinleri ile 70 yaşın üzerindeki insanların yakın tarih konusundaki bildiklerini, hatırladıklarını analiz edilmek amacıyla yapılmıştır. Hatırlanan ve bilinen olayların doğruluğuna veya yanlışlığına yorum getirilmeksizin analiz çalışması yürütülmüştür.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1-Yetişkin insanların tarihi öğrenme kaynakları nelerdir?

2-Yetişkin insanlara göre yaşadığı dönemin tarihi hakkında akıllarında kalan kalıcı olaylar nelerdir?

3-Yetişkin insanların tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?

Tarih yetişkinlerimizin geneli tarihi televizyon ve radyo gibi görsel ve işitsel iletişim araçlarından öğrendiklerini söylemişlerdir. Yaşayarak tarihi öğrendiğini söyleyenlerin yanında çevreyi de öğrenme aracı olarak kullananlara da rastlanılmıştır. Ayrıca önemli bir diğer sonuç ise gazete gibi yazılı basının hemen hemen hiç takip edilmemekte olduğudur.

İkinci soru tarihe kazınan aşağıdaki olaylar ile ilgili olmuştur:

Kore Çıkarması, 27 Mayıs 1960 Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, 12 Eylül 1980 Darbesi, 2 Ağustos 1990 Körfez Savaşı ve 1950'den günümüze sosyal anlamda yaşanan değişimler hakkında bilgiler toplanmıştır.

Elde edilen veriler toplu halde değerlendirildikten sonra görülmüştür ki yakın tarihe doğru gelindikçe her ne kadar televizyon ve radyo gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmış olmasına rağmen hatırlanma oranları ve verilen detaylar (verilen tema sayıları) azalmaktadır. 70 yaş üstü katılımcıların cevapları incelendiğinde genç yaşlarında şahit oldukları tarihi olayların, yaşanmışlıkların daha kalıcı bir etki ile hafızalarına kazındıkları görülmüştür. Yakın tarihe doğru gelindikçe verilen bilgilerin azlığı ve daha genel cevaplar verildiği görülmüştür. Diğer ilginç ve üzerinde düşünülmesi gereken bir ayrıntı ise en güçlü medya araçlarından olan televizyonun gelişi yakın tarihe ilişkin daha hızlı bir iletişim ve bilgi edinme aracı olmasına rağmen hatırlanmada çok da etkili olamadığı görülmektedir. Her ne kadar televizyon ve radyo kanallarından bilgi alınsa da yaşanmış ve görgü tanığı olunmuş olayların daha etkili biçimde hafızalara kazındığı görülmüştür (Kaya Şahin, 2011).

Üçüncü sorumuza katılımcıların verdikleri cevaplardan yola çıkarak 1950'den günümüze sosyal anlamda yaşanan değişimlerin katılımcıların hayatlarında genel olarak iyileşmeler sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ülkede işsizliğin azalmasının, işlerin iyiye gitmesinin toplumda huzuru arttırdığı söylemlerinden hareketle ülkenin geleceği ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Günlük hayatta önemli bir konuma sahip olan tarih biliminin, doğru şekillerde öğretilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Tarih eğitimi ile ilgili yapılan bu çalışma doğrultusunda aşağıda bazı öneriler sunulmuştur:

- Yeni kuşaklara tarihi olayları objektif bir şekilde anlatabilmek, aktarabilmek ve onların tarihi olaylara ilgisini çekebilmek için yetişkinlerimizin sınıf ortamında konuşmalarına yer verilmelidir.
- Tarih eğitimi verenlerin tarihi olayları değerlendirirken yetişkinlerimizin görüşlerine başvurmalıdır .
- Tarih öğretimi konusunda yöntemden kaynaklı bazı sorunlar yaşandığı söylenilebilir. Tarih derslerinin uygulama alanlarının genişletilmesi ve daha zevkli hâle getirilebilmesinde yetişkinlerimizden faydalanılabilir.
- Yaşayan yetişkinlerimiz tarihin canlı kaynaklarıdır. Bu yetişkinlerden alınacak bilgiler çok kıymetlidir. Sosyal tarih kapsamında sözlü tarihe yer verilmelidir.
- Tarihin ve tarihi olayların daha iyi anlaşılması ve sosyal tarihe ilişkin daha fazla bilgilere ulaşılması için tarih dersi müfredatı güncellenmelidir.
- Bu çalışma ile yaşamakta olan yetişkinlerimizin bilgilerinden yararlanılması konusu gündeme gelecek ve yapılacak olan diğer çalışmalara kaynaklık edecektir.

Türkiye toplumu karanlık ve olaylarla dolu yakın geçmişine ait askeri darbeleri ve benzeri olumsuz süreçleri özümsemiş ve tamamen normalleştirmişken medya araçlarında özellikle de televizyonlardan seyirci pozisyonun da karşı karşıya gelmiş ve her ne kadar sokaklarda yaşanan olumsuz olaylara rağmen birebir etkilenmedikleri bir tarih bilinci edinmişlerdir. Yaşanan tarihin yeni kuşaklara hatta görgü tanıklarına bile olayı aktarmada daha bilinçli yaklaşılmasında fayda vardır.

KAYNAKÇA

- Achugar, M. & Schleppegrell, M. (2005). Beyond the Connectors: *The Construction of Cause in History Textbooks. Linguistic and Education*,16: 298-318.
- Adalıoğlu, H. H. (2004), Siyasetnâmeler'in Klasik Kaynakları, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2: 1-22.
- Akpınar, H. (1998), Microsoft Excel Fonksiyonlar, Veri Analizleri ve Problem Çözme, Ankara: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Aksoy, M. (2000). *Sosyal Bilimler ve Sosyoloji*. İstanbul: Alfa.
- Akkoç, A. (2008). *Tarih Yazımı ve Tarih Eğitimi Açısından Tarihsel Bilgi:1930-1950 Arası Lise Tarih Kitapları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ay, A. (2013). *Efsane-Menkıbe Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi*, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/medergi/20.htm, 01.03.2015.
- Ayaz, E. S. (2011). Türk Atasözlerinde Çelişki, Kafkas Üniversitesi *Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*.
- Baykara, T. (1996). *Tarih Araştırma ve Yazma Metodu*, İrfan Kültür ve Eğitim Merkezi, İzmir.
- Bazeley, P. & Jackson, K. (2013). *Qualitative data analysis with NVivo*, Sage Publications Limited.
- Bringer, J. D., et al. (2004). Maximizing transparency in a doctoral thesis: The complexities of writing about the use of QSRNVIVO within a grounded theory study. *Qualitative Research*, 4 (2): 247-265.
- Brooks G. & Brooks, M, G. (1999). "The Courage to be Constructivist". *Educational Leadership*. 57 (3): 18-24.
- Brown, R. & Christopher, W. D. (1986). *Learning History A Guide to Advanced Study*. London: Macmillan.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 2.Basım, Ankara: Pegem A.
- Can, A. (2014), SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem A.

- Collingwood, R. G. (1996). *Tarih Tasarımı*. (İkinci Baskı). İngilizceden Çeviren: Kurtuluş Dinçer, Ankara: Gündoğan.
- Çaydaş, E. (2003). Orta Öğretim 10. Sınıf Tarih Dersinde Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Etkinliklerin Değerlendirilmesi: Adana İlinde Bir Örnek Olay Çalışması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin İzleri Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Demir, N. & Erdem, D. (2006). *Türk Kültüründe Destan ve Battal Gazi Destanı*. Ankara: Hece.
- Dilek, D. (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: PegemA.
- Dinç, E. (2011). Etkili Tarih Öğretimi, Niğde Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü*:1428-1451.
- Fırat, M. (2006). Dünyada Siyasi Tarih Disiplinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. Erdem, G. (Ed.), *Türkiye 'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu*: 9-23.
- Gibb, H. A. R. (1979). *Tarih*. İstanbul, MEB Yayınları.
- Gibbs, G. R. (2002). Qualitative data analysis: Explorations with NVivo, *Open University*.
- Jenkins, K. (1997). Tarihi Yeniden Düşünmek, (Çev. B. S. Şener). Ankara: Dost Kitabevi.
- Kalaycı, Ş. (2008). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaya, D. (2011). *Sözlük Destanlar*, Ankara, 1.Baskı.
- Kaya Şahin, Ş. (2011), Televizyon, Tarih ve Toplumsal Bellek, Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kütahya, 1300-5642.
- Kıroğlu, Ş. (2006). Fen ve Teknoloji Öğretiminde Bellek Destekleyici Stratejiler Öğrencilerin Başarıları Üzerine Etkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Kirez, A. (2008). 1960-1980 Yılları Arasında Türkiye'deki Tarih Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kiriş, A. (2009). Tarih Eğitimi Ve Tarihçilik Mesleği: Lise Tarih Derslerinde Yazma Becerilerinin Kullanılması Ve Geliştirilmesi, *Doktora Tezi*, Ankara.

- Kösoğlu, N. (1998). *Osman Turan'ın Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi ve Milliyetçilik Anlayışı: Osman Turan'ın Eserlerinde Tarih ve Tarihçi İlişkileri*, Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Köprülü, M. F. (1943), *Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları Belleten*, Sayı: 27, T. T. K. Basımevi, Ankara.
- Kumru, G. (2009). Tarih Öğretimi Açısından Sözlü Tarih Yazımı: Karaca Ahmet Dergâhı Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Kurşun, Z. (2011). *Tarih Metodu*, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı.
- Kütükoğlu, M. (1995). *Tarih Araştırmalarında Usul*. İstanbul: Kubbe Altı Neşriyat.
- Kütükoğlu, Mübahat S., (1981-1991). *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul.
- Kütükoğlu, Mübahat S., (1998). *Osmanlı Belgelerinin Dili*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Larrain, Jorge, (1998). *Tarihsel Materyalizmi Yeniden Yapılandırmak*. İstanbul: Kuram.
- Lee, P. (1992). History in School: Aims, Purposes and Approaches: A Reply to John White. in P. Lee, D. Shemilt, J. White, J. Slater and P. Walsh, *The Aims of School History. Institute of Education, London File Series: 20-34*. London: Tufnell Press.
- Levent, A. S. (1963). *Siyasetnâmeler*, T.D.A., Belleten, Ankara.
- Merey, Z. (2011). *Dünya'da ve Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*. Safran, M. (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, ss.27-34, Ankara: Yeni İnsan.
- Metin, E. (2011). Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Doktora Tezi*.
- Neumann, C. K. (2006). Bir Bilim Adamının Biyografisini Yazmanın İmkânları ve İmkânsızlıkları. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, Sayı 3.
- Nişancı, M. (2010). Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitimine Etkisi: Adalar Örnekleme, Marmara Üniversitesi, *Yüksek Lisans Tezi*.
- Özbaran, S. (1997). *Tarih, Tarihçi ve Toplum*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Özçelik, İ. (1996). *Tarih Öğretiminde Yöntem ve Teknikler*, Ankara: Özkan Matbaacılık.

- Özçelik, İ. (2001). *Tarih Öğretiminde Yöntem ve Teknikler*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Özer, T. (2011). *Nevşehir’de Anlatılan Bektaşî Fıkraları*, (Ed. Adem Öger), Nevşehir Halk Kültürü Araştırmaları (1), Nevşehir Üniversitesi Yayınları, Nevşehir: 154-167.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Perihan, M. (2013). Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarih Müfredat Programı ve Tarih Ders Kitabı Hakkındaki Görüşleri: Van İli Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Perkins, D. N. (1999). The Many Faces of Constructivism. *Educational Leadership*. 57 (3): 6–11.
- Punch, K. F. (2005), Sosyal Araştırmalara Giriş: 187-221. Ankara: Siyasal.
- Richards, L. (1999). Using NVivo in qualitative research, *Sage*.
- Safran, M., Oruç, Ş., Kaya, R., Candan, A., Ata, B., Gazel, A., Akkuş, Z., Dilek, D., Güven, A., Demircioğlu, İ. ve Turan, İ. (2015). *Tarih Öğretim Yöntemleri* (Edt: Muammer Demirel), Ankara: Pegem Akademi.
- Slater, J. (1989). The Politics of History Teaching: A Humanity Dehumanized, *Special Professorial Lecture*, London: Institute of Education, University of London.
- Solmaz, S. (2013). Buldan Ve Yöresindeki Kitabeler, Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*: 147-152.
- Steele, I. (1976), Aims and Objectives of the History Teaching. in I. Steele (ed.) *Developments in History Teaching*. ss.27-35. London: Open Books.
- Şıvgın, H. (2009). Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 2 (4): 35-52.
- Şimşek, A. & Pamuk, A. (2011). *Tarih Yazıcılığının Dünü, Bugünü ve Yarını Üzerine Kısa Bir Bakış*. Safran, M. (Ed.), Tarih Nasıl Öğretilir: Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri (s.21-27), Ankara: Yeni İnsan.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2006). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Tekeli, İ. (2007). *Birlikte Yazılan ve Öğrenilen Bir Tarihe Doğru*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Thompson, P. (1988). The voice of the past oral history, New York: *Oxford University Press*.

- Togan, Z. V. (1985). *Tarihte Usul*. (4. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Togan, Z. V. (1989). *Tarihte Usul*, Enderun, İstanbul.
- Turan, R. (2002). *Türkiye Cumhuriyet Tarihi: Kültür Alanındaki Gelişmeler (Komisyon) II*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Türk, İ. C. (2006). Osmanlı Devleti İlköğretim Okulları Tarih Müfredat Programları Tarih Öğretim Usulleri. *KKEFD*: 333-346.
- Türkdoğan, M. (2010). Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği Olarak Ahmedî'nin İskendernâme'si, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, Volume: 3, Issue: 12, Summer: 418-430.
- Türkdoğan, O. (1991). Türk Tarih Araştırmalarında Metod Tartışmaları, *Milli Kültür*, Sayı:81: 26-30.
- Türklerde Tarih Yazıcılığı, <http://tarihsitesi.net/tarih-bilimi/487-turklerde-tarih-yaziciligi.pdf>, 04.07.2014.
- Uğur, A. (1935). *Osmanlı Siyâset-nâmeleri*, Kültür ve Sanat Yayınları.
- Uluçay, Ç. (1954). *Tarih Derslerinde Çevre İncelemeleri*, Tedrisat Mecmuası, C. III.
- Uzun, H. (2006). Tarih Bilimi ve Tarihte Bilimsellik, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 7, Sayı 1, 1-13 1
- Üçüncü, K. (2011). *Türkiye'de Tarih Yazımı*. İçinde, V. Engin, A. Şimşek (Ed.), *Sözlü Tarih*, İstanbul: Yeditepe.
- Ülken, H. Z. (1935). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul: Ülken.
- Vurgun, A. (2012). Tarih Nasıl Öğretilir?, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Cilt 1, Sayı 2 Yaz.
- Welsh, E. (2002). Dealing with data: Using NVivo in the qualitative data analysis process. Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: *Qualitative Social Research*.
- Yalavuz, G. (2006). Türkiye'de Tarih Eğitiminde Aktif Öğretimin Uygulanışı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi: İzmir.
- Yediyıldız, B. (1990). *Metodoloji Çağdaş Tarihçilik*, Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kolokyumu: 25-35, Elazığ.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldız, N. (2013). Türk Sözlü Anlatı Geleneğinde Destandan Halk Hikâyesine Geçiş, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, *Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü*.

İNTERNET SİTELERİ

12 Eylül Darbesi. http://tr.wikipedia.org/wiki/12_Eyl%C3%BCI_Darbesi, Erişim Tarihi: 11.09.2014.

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_1/temelkanun_1.html, Erişim Tarihi: 11.12.2013.

<http://www.belgeler.com/blg/29x8/atasozleri-sunumu>, Erişim tarihi: 04.04.11.

<http://www.bilgicik.com/yazi/tarih-bilimin-yontemi/>, Erişim Tarihi: 05.10.2013.

<http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/edebiyad/797.html>, Erişim Tarihi: 11.08.2012.

<http://www.edebiyatogretmeniyiz.com/biyografi-turu-ve-ozellikleri.html>, Erişim Tarihi: 07.10.2011.

<http://www.odtugvo.k12.tr/media/90176/tarih.pdf>, Vakanüvis nedir? Kimdir?, Erişim Tarihi: 10.10.2011.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54ce275e12611.77367335, Erişim Tarihi: 11.12.2014.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54ce270badc07.19746023, Erişim Tarihi: 11.12.2014.

<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/TOKAT.pdf>, Erişim Tarihi: 12.11.2013.

<http://tarihsitesi.net/tarih-bilimi/487-turklerde-tarih-yaziciligi.pdf>, Erişim Tarihi: 11.12.2014.

EK 1

Görüşme Soruları

- S1) 15 Ekim 1950 Kore Çıkarması hakkında neler biliyorsunuz? Hatırladıklarınız neler?
- S2) 27 Mayıs 1960 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?
- S3) 12 Mart 1971 Muhtırasından aklınızda neler kaldı?
- S4) 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı hakkında neler hatırlıyorsunuz?
- S5) 12 Eylül 1980 Darbesi size neler hatırlatıyor? Aklınızda kalanlar nelerdir?
- S6) 2 Ağustos 1990 Körfez Savaşıyla ilgili aklınızda kalanlar nelerdir?
- S7) Yakın tarihimizde 1950'den günümüze başka neler aklınızda kaldı?
- S8) 1950'den günümüze hayatınızda var olan değişimler (sosyal anlamda) nelerdir?
- S9) Tarihi Olayları nerelerden öğreniyorsunuz?
- S10) Tarihi olaylara bağlı olarak ülkenin geleceği hakkında düşüncelerinizin yönü (olumlu-olumsuz) nasıldır?
-